

ARS LONGA

KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI
I OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH

Danuta Mazur i Maciej Mazur, Spółka Jawna
30-398 KRAKÓW, Ul. Podgórk Tynieckie 71
tel. fax (12) 2675350, 501252904, 509447017
www.arslonga.pl e-mail:arslonga@o2.pl

Obiekt:

**Kamienica Pod Gruszką - Sale Fontany I p. - Gabinet z dekoracją sztukatorską
Baltazara Fontany**

Inwestor /Właściciel :

Zarząd Budynków Komunalnych,
ul. B. Czerwieńskiego 16, 31-319 Kraków

Wykonawca Prac Konserwatorskich :

ARS LONGA Konserwacja Dzieł Sztuki i Obiektów Zabytkowych, Danuta Mazur i Maciej Mazur, Sp. J.,
ul. Podgórk Tynieckie 71, 30-398 Kraków.

DOKUMENTACJA PRAC BADAWCZYCH I KONSERWATORSKICH

Opr. Danuta Mazur, Olga Mazur
dyplomowany konserwator dzieł sztuki, nr dyplomu 3659
Kraków, 30.10. 2016 r.

Opracowanie chronione prawem autorskim.

I. KARTA IDENTYFIKACJI ZABYTKU

Obiekt - Kamienica Pod Gruszką - Sala Baltazara Fontany - Gabinet - wystrój sali, wpis do rejestru zabytków nr A-70 z dn. 06.08.1936

Czas powstania: kamienica z ok. 1300, wystrój sztukatorski przełom XVII i XVIII w. -lata 1698/1702.

Autor: dekoracje sztukatorskie - Baltazar Fontana, dekoracje malarskie - autor nieznany.

Właściciel - Gmina Miejska Kraków.

Zarządca : Zarząd Budynków Komunalnych, ul. B. Czerwieńskiego 16, 31-319 Kraków

Użytkownik: Klub Dziennikarzy "Pod Gruszką" ul. Szczepańska 1

Opis: wnętrze o wymiarach 6,75 x 5,80, sklepienie kolebkowo,

Technika i technologia:

1. Materiały użyte pierwotnie - ściany murowane z cegieł i ciosów kamiennych na zaprawie wapienno-piaskowej, sztukaterie, tynki wapienno-piaskowe.

2. Materiały użyte wtórnie : zaprawa wapienno-piaskowa z dodatkiem cementu, winacet DP-50, pigmenty, farby olejne i klejowe, gips.

3. Materiały użyte w ramach niniejszych prac konserwatorskich: gips sztukatorski modyfikowany, wapno hydrauliczne, zaprawa mineralna na bazie trasy, farby klejowe, złoto płatkowe, mikstion, goldlack.

Podstawa prowadzenia prac :

- Pozwolenie Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie - Nr 1071/15
- Program Prac Konserwatorskich i Badań Konserwatorskich przy pracach konserwatorskich wystroju ścian i sklepień tzw. Sali Baltazara Fontany Kamienicy „Pod Gruszką” w Krakowie przy ul. Szczepańskiej 1” opracowany przez mgr Małgorzatę Widę.

Zakres prac : badania konserwatorskie wystroju wnętrza "gabinetu" - sztukaterie i badania stratygraficzne tynków na ścianach, konserwacja techniczna i estetyczna dekoracji sztukatorskiej "gabinetu".

Cel prac: przywrócenie pierwotnych walorów artystycznych dekoracji sali Fontany poprzez rozpoznanie budowy stratygraficznej i technologicznej wystroju wnętrza, pierwotnego opracowania estetycznego dekoracji sztukatorskiej i stanu zachowania oraz konserwację techniczną i estetyczną sztukaterii - zgodnie z wynikami badań.

Prowadzący prace: ARS LONGA Konserwacja Dzieł Sztuki i Obiektów Zabytkowych, Danuta Mazur i Maciej Mazur Sp. J.,

Wykonawcy prac konserwatorskich: ARS LONGA Konserwacja Dzieł Sztuki i Obiektów Zabytkowych, Danuta Mazur i Maciej Mazur Sp. J.,

- **kierownik zespołu konserwatorskiego** - Danuta Mazur, Olga Mazur - dyplomantka WKiRDS ASP w Krakowie,

- **konsultacje:** dr Michał Kurzej - historyk sztuki

- **kwerenda archiwalna** - Andrzej B. Kutiak - historyk sztuki, Danuta Mazur,

- **badania fizyko-chemiczne** - Barbara Holewińska, Olga Mazur,

- **dokumentacja fotograficzna** - Olga Mazur

Nadzór: WUOZ w Krakowie - Joanna Hiżycka

Nadzór Inwestorski: mgr Alina Lubryczyńska, Marzena Matras, Julianna Górka, Małgorzata Wida - ZBK, Agata Kowalska - Małopolski Urząd Wojewódzki, dr Waldemar Komorowski, dr Zbigniew Beiersdorf - SKOZK.

Czas realizacji: 30.08 do 30.10.2016

II. WSTĘP

W opracowaniu skoncentrowano się wyłącznie na wynikach prac badawczych i przebiegu prac konserwatorskich. Pominięto zagadnienia szczegółowo omówione w innych opracowaniach w tym w Programie Prac Konserwatorskich opracowanym przez Małgorzatę Widę.

III. HISTORIA I OPIS

Kamienica "Pod Gruszką" usytuowana jest w północno-zachodnim narożniku Rynku Głównego, u zbiegu ulic Szczepańskiej i Sławkowskiej. Powstała około 1300 roku, odnotowana w księdze miejskiej jako kamienica wójta Ludwika.

Nazwa kamienicy znana była już w 1556 roku w wersji łac. -niem. „Sub Pira” lub „Sub Pryn” czy „Sub Pyrgu”¹. W tym samym wieku wewnątrz kamienicy przebudowano robiąc do niej drugie wejście od ul. Sławkowskiej. W efekcie powstały dwie niezależne gotyckie kamienice.

Pod koniec XIV wieku dobudowano do niej trzecią kondygnację, a frontowa sala na piętrze otrzymała gotyckie sklepienie sieciowe z kamiennymi żebrami i polichromią, które ok. 1700 r. zostało przykryte przez dekorację sztukatorską Baltazara Fontany.

Na początku XVII wieku kolejny właściciel Stanisław Rapp, kanonik wiślicki, przebudował domy i z powrotem połączył je w jeden budynek, który w rękach Rappów pozostał do 1668 roku jako rezydencja rodzinna.

Bardzo ważną postacią dla historii budynku był kolejny właściciel - Andrzej Żydowski. Zlecił Baltazarowi Fontanie, wystrój sal na piętrze. Dotyczy to dwóch pokoi: od frontu - zwany "salonikiem" i od podwórza tzw. "gabinet". Obecnie połączone arkadą, pierwotnie zapewne stanowiły dwa oddzielne pokoje.

Dekoracja autorstwa Fontany sprawiła że należą do najpiękniejszych wnętrz mieszczańskich w Polsce. W saloniku Fontana stworzył bezprecedensową dekorację, nawiązującą formą do ogrodowej altany² po mistrzowsku zaaranżował dekoracje na żebrach gotyckiego sklepienia. Żebra pokrywają dekoracje w formie liści lauru a pola wypełniają gałązki pnących róż i putta. Na ścianach znajduje się bogata dekoracja sztukatorska przedstawiająca cztery kompozycje alegoryczne: Malarstwo, Rzeźbę, Architekturę i Muzykę.

W gabinecie, na sklepieniu beczkowym umieścić lustrzaną dekorację łączącą rzeźbę pełnoplastyczną - centralnie zakomponowane kobiece biusty w owalnych medalionach oraz subtelne reliefy panopliów umieszczonych po bokach. Na suficie znajduje się plafon ze szkicem pod planowane malowidło, przedstawiającym dwa putta unoszące się pośród chmur.

IV. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Dekoracja Baltazara Fontany traktowana była przez kolejne pokolenia użytkowników z dużym szacunkiem, dzięki czemu przetrwała do naszych czasów praktycznie w niezmienionej formie. Liczne remonty sali ograniczały się do odświeżającego malowania, czasami związanego z usuwaniem wcześniejszych warstw. Jedynym większym ubytkiem jest przekucie plafonu pod instalację elektryczną do lampy. Wszelkie uszkodzenia konstrukcyjne usunięto w końcu lat 80 XX w³.

Największe uszkodzenia dekoracji spowodowane zostały przez zanieczyszczenia smoliste z tytoniu⁴, związane z niemal 100 letnim funkcjonowaniem kawiarni we wnętrzu. Być może w związku z dużymi trudnościami w ich usunięciu zdecydowano o zmianie kolorystyki na ugową, dobrze maskującą smoliste przebarwienia i drobne ubytki.

Ponadto wprowadzenie zbyt dużej ilości tworzyw sztucznych użytych do konsolidacji, podklejeń i punktowań w trakcie powojennych konserwacji, skutecznie wzmocniły i utrwaliły ugową kolorystykę. Żywice przesycały strukturę stiuku zmieniając jego chłonność i wygląd, powodując wytłuszczenie z natury matowych sztukaterii. Widoczne liczne zaplamienia spowodowane prawdopodobnie pociemnieniem ugowych przemalowań i punktowań oraz nierówną chłonnością, przesyconego spoiwami stiuku. Całość dekoracji sprawia wrażenie mocno zabrudzonej i miejscami zatłuszczonej.

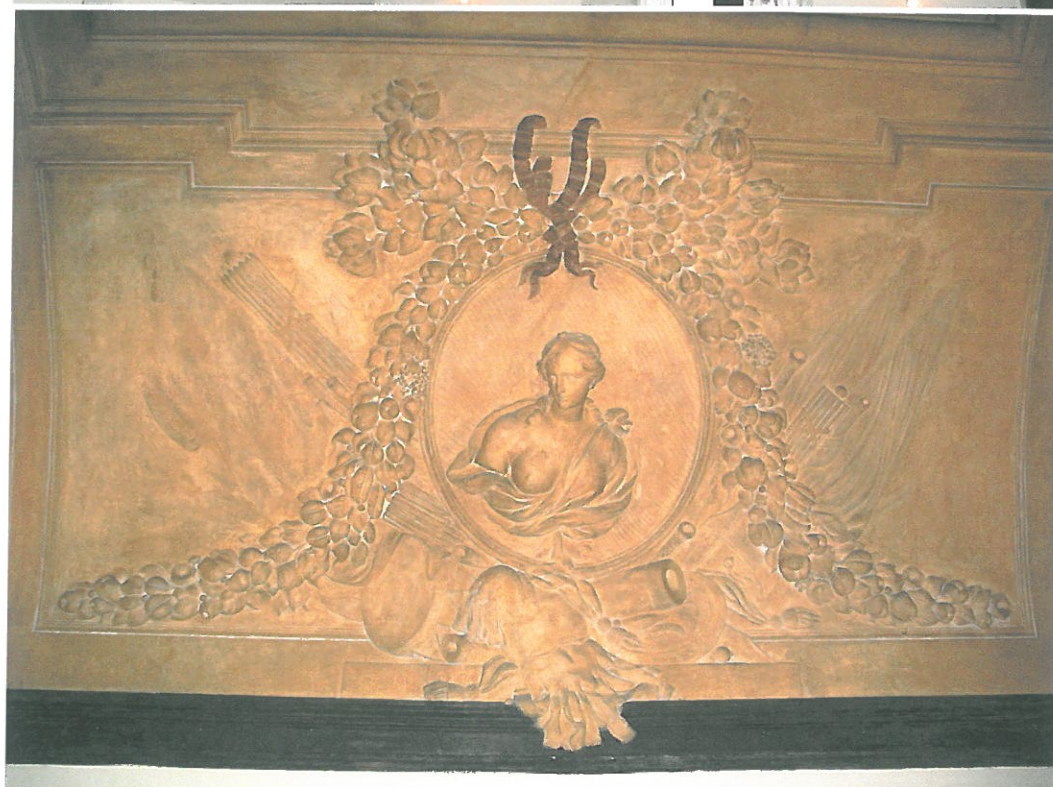
Gzyms przemalowano farbą olejną na czarno. Wstążki ponad medalionami pomalowano farbą olejną w kolorze ciemnej czerwieni.

Dekorację plafonu stanowi rysunek postaci dwóch putto pośród obłoków, wykonany w kolorze sangwiny. Rysunek był kilkakrotnie uczyszelniany poprzez podmalowanie ciemną, prawie brązową kreską. Prawdopodobnie w oryginale był to szkic pod planowaną ale nie ukończoną dekorację malarską co mieć związek z najazdem szwedzkim i przerwaniem prac spowodowanym wyjazdem Fontany z Krakowa w 1702 roku.

Na plafonie widać uzupełnione kitem i wypunktowane ugiem ślady przekucia pod instalację elektryczną do lampy oraz liczne punktowania tła metodą *tratteggio*.

Na całej powierzchni dekoracji występują bardzo drobne ubytki. W szczególności dotyczy to krawędzi dekoracyjnych listew i profili gzymsu co dla ponad 300 letniej dekoracji w intensywnie użytkowanym wnętrzu jest raczej normalne. Część z nich została uzupełniona podczas wcześniejszych konserwacji masą gipsową i punktowana w kolorze lokalnym - sztukaterie w odcieniach ugru a gzyms na czarno. Na płaszczyznach widoczne są także liczne drobne ubytki mechaniczne spowodowane usuwaniem nawarstwień malarskich ostrym narzędziem. Nie stwierdzono większych obszarów spudrowań, złuszczeń czy odspojień.

Łuki przylegające do ścian tarczowych prawdopodobnie wtórnie wytynkowane, podobnie podłucze arkady w przejściu do "saloniku".

Fot. nr 1. Widok ogólny dekoracji sklepienia w kierunku północnym. Cała powierzchnia dekoracji jest zabrudzona i zabarwiona w kolorze intensywnego ugru. Jest to cienka, laserunkowa warstwa malarska z licznymi, pociemniałymi punktowaniami. Gzyms pomalowany jest na czarno.

Fot. nr 2. Widoczny fragment kompozycji rzeźbiarskiej na ścianie zachodniej z kobiecym popiersiem na tle medalionu w otoczeniu girland i panoplii. Poniżej gzyms pomalowany kryjąco na czarno. Wstęga podtrzymująca medalion pomalowana farbą olejną w kolorze ciemnej czerwieni.

Fotografia nr 3 . Ściana zachodnia. Dolna część medalionu. Elementy panoplii zachodzą na profile czarnego gzymsu.

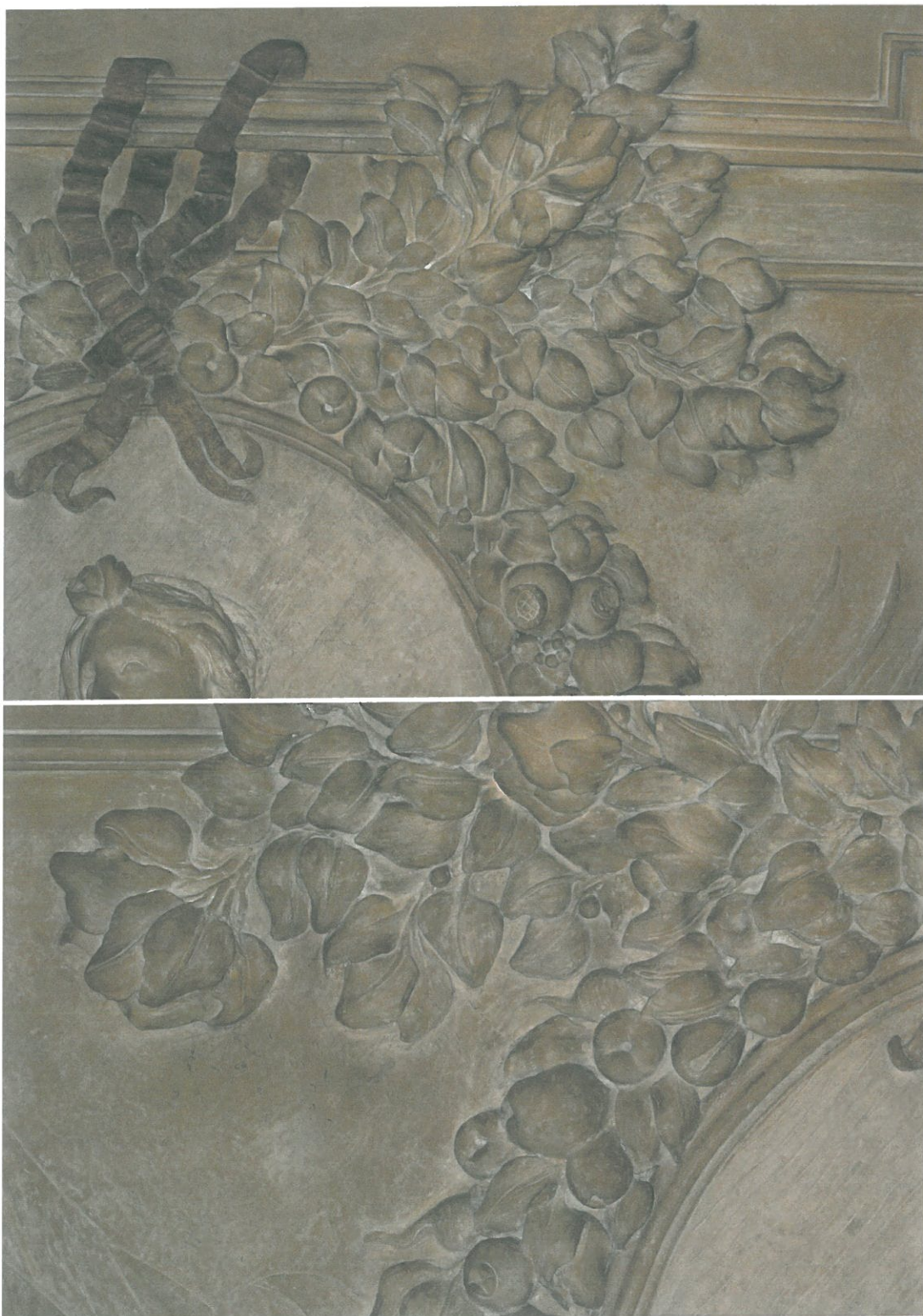
Fot nr 4. Ściana wschodnia. Na zdjęciu widoczny fragment analogicznej dekoracji z kobiecym popiersiem oraz niekonsekwentnie opracowany gzyms. Ponad otworem wejściowym gzyms posiada płaski profil i jest w kolorze sztukaterii. Po bokach profil jest mocno rozbudowany i pomalowany na czarno. Gzyms sprawia wrażenie wtórnie przyciętego lub nałożonego. Widoczne zabrudzenia i pociemniałe punktowania.

str. 7

Fot nr 5 i 6. Ściana wschodnia.

Na fotografiach widoczne silne pociemnienia ugrowych przemałówek i punktowań oraz przemalowanie gzymsu na czarno farbą olejną.

Fot. nr 7 i 8.

Dekoracja sztukatorska na ścianie wschodniej - detale. Widoczny dobry stan zachowania form rzeźbiarskich i bardzo pociemniałe ugrowe przemalówki i punktowania. Na wstędze widoczne nawarstwienia farb olejnych w kolorze czerwonego brzoju.

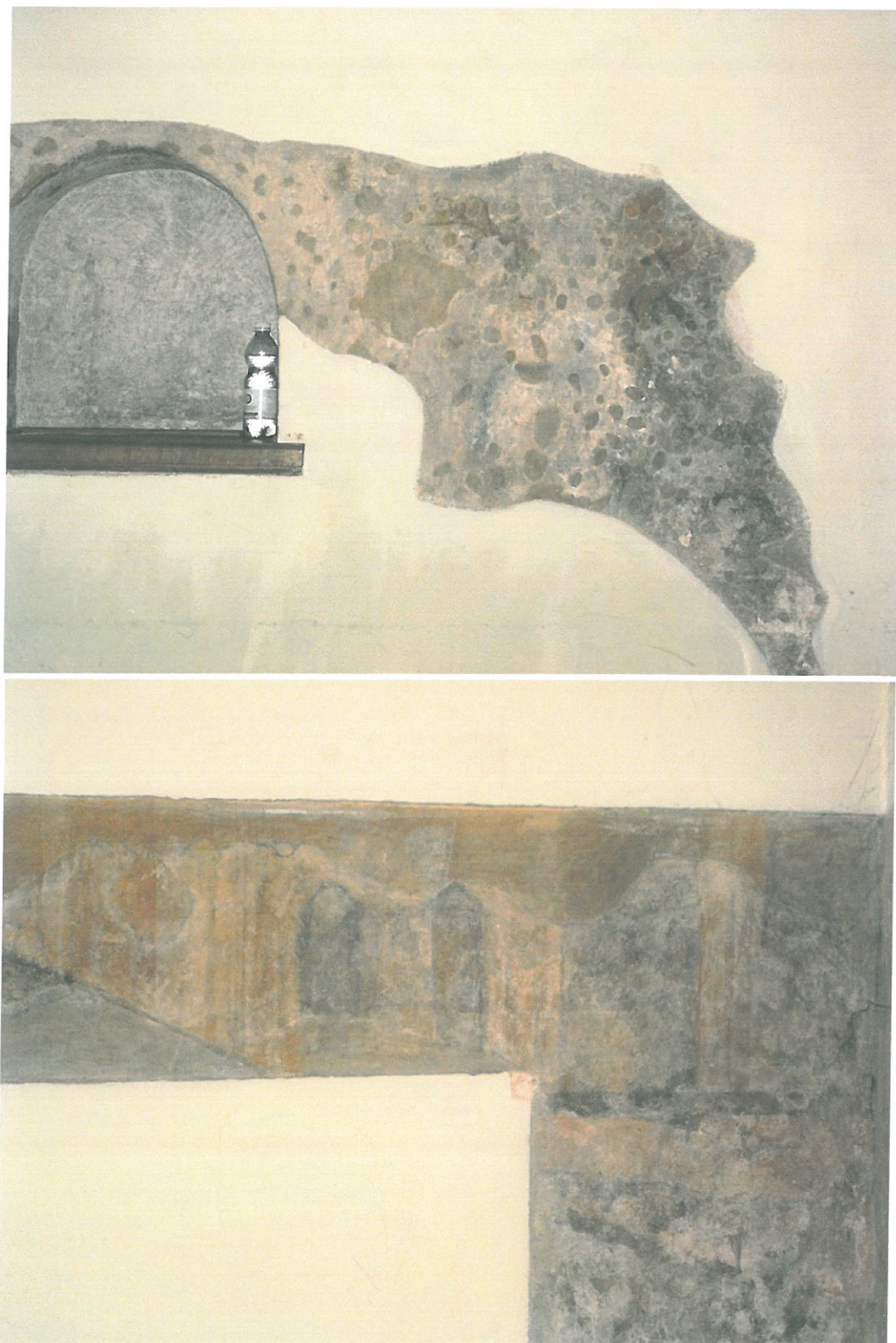
Fot. nr 9. Ściana zachodnia, detal - płycina z panopliami. Widoczne rozległe zaplamienia, spowodowane niejednorodną chłonnością podłoża przesyconego nawarstwieniami smolistymi z dymu papierosowego i winacetem pochodzącym z poprzednich prac konserwatorskich oraz pociemniałe ugrowe przemalówki i punktowania. Gzyms jest przemalowany farba olejną na czarno.

Fot. nr 10. Ściana wschodnia, detal - płycina z panopliami. Widoczne rozległe zaplamienia, spowodowane niejednorodną chłonnością podłoża przesyconego nawarstwieniami smolistymi z dymu papierosowego i winacetem pochodzącym z poprzednich prac konserwatorskich oraz pociemniałe ugrowe przemalówki i punktowania. Gzyms jest przemalowany farba olejną na czarno.

Fot. nr 11 i 12. Na zdjęciach widoczny detal rysunku na plafonie, wielokrotnie uczyelnianego poprzez podmalowanie. Widoczne liczne "tłuste" zaplamienia i pociemniałe punktowania. Na zdjęciu dolnym twarz putta zrekonstruowana w 1949 r., punktowania kropką i kreską pochodzące z kolejnych konserwacji, w tym z lat 1968 i 1989.

Fot. nr 13 i 14. Widok reliktyw polichromii, odśloniętych w 1949 r. i do dziś eksponowanych na ścianach wschodniej i zachodniej.

Na fot nr 13 ściana wschodnia, zachowany fragment nieczytelnej dekoracji renesansowej z mocno pociemniałymi uzupełnieniami.

Fot. nr 14. Ściana zachodnia zachowany reliktyw dekoracji XV w.? eksponowany w zgeometryzowanej formie.

Fot. nr 15 i 16.

Ściana zachodnia. Zachowany relikw dekoracji XV w.? odśłonięty i zaaranżowany w 1949 r., eksponowany w zgeometryzowanej formie.

Fot. nr 17 i 18.

*Relikty nieczytelnej dekoracji
malarskiej w narożniku ściany
zachodniej i fragment kamiennego
gotyckiego portalu w ścianie
północnej.*

V. PRZEBIEG PRAC KONSERWATORSKICH

Prace badawcze i konserwację techniczną dekoracji sztukatorskiej prowadzono równolegle.

V. A. BADANIA KONSERWATORSKIE - cel i zakres prac

Podstawowym zadaniem prowadzonych prac jest wykonanie kompletu badań, poszerzających wiedzę o XVII w. wystroju wnętrza - kolorystyce i technologii opracowania stiuków Baltazara Fontany oraz tynków ścian, a także rozpoznanie stanu zachowania tej dekoracji. Badania miały też na celu rozczytanie kolejnych nawarstwień i aranżacji kolorystycznych. W tym celu wykonano szczegółową kwerendę archiwalną, badania stratygraficzne i fizykochemiczne. Prace prowadzono przy udziale historyków sztuki, Pana dr Michała Kurzeja i mgr inż. arch. Andrzeja B. Kutiaaka. Wyniki badań są podstawą do opracowania estetycznego dekoracji sztukatorskiej i aranżacji kolorystycznej wnętrza.

V. A. 1. KWERENDA ARCHIWALNA

Opracowanie kwerendy powierzono Panu Andrzejowi B. Kutiaakowi. Wyniki pełnej kwerendy zamieszczono w **Aneksie nr 1**.

Sala Fontanowska, chronologia:

- powstanie dekoracji na zlecenie¹ chorążego Andrzeja Żydowskiego² po 1697 i przed 1703³⁴ (przed 1702 – tj. przed najazdem szwedzkim wg Karpowicza⁵);
- własność Andrzeja Żydowskiego do 1718 roku;⁶
- od poł. XVIII wieku do początków XIX wieku własność Morsztynów;⁷
- 1809: wybuch pożaru w przewodzie kominowym kamienicy;⁸
- 1820: Szymon Piwowarski właścicielem kamienicy;⁹
- 22 grudnia 1828: na drugim piętrze dochodzi do zajęcia się ogniem belek stropowych;¹⁰
- 1833 rok: przebudowa wg projektu i wykonania majstra murarskiego Francesco von Pierreta dla Józefa Dąbkowskiego, wprowadzono zmiany we wnętrzu sali od strony oficyny: pierwotny duży piec zamieniano na mniejszy, planowano zamurować wejście od strony klatki schodowej,¹¹ poza tym część wewnątrz parteru adaptowano na sklepy, zmieniono dach i fasady od strony ul. Szczepańskiej i Rynku;

¹ Pagaczewski Julian, *Baltazar Fontana w Krakowie*, „Rocznik Krakowski” 11, 1909, s. 11

² Andrzej Jan Żydowski herbu Doliwa (zm. 1721) – chorąży krakowski w latach 1688–1721, stolnik krakowski w latach 1685–1688, podstarosta i sędzia grodzki krakowski w latach 1676–1719. (*Urzędnicy województwa krakowskiego XVI–XVIII wieku. Spisy*. Oprac. Stanisław Cynarski i Alicja Falniowska-Gradowska, Kórnik 1990, s. 276)

³ Kurzej Michał, *Siedemnastowieczne sztukaterie w Małopolsce*, Kraków 2012, s. 469

⁴ *Encyklopedia Krakowa*, red. Antoni Henryk Stachowski, Kraków 2000

⁵ Karpowicz Mariusz, *Baldasar Fontana 1661-1733. Un Berniniano ticinese in Moravia e Polonia*, Lugano 1990, s. 52, 203; faktem jest, że 19 sierpnia 1702 roku: „Malarz (...) odiechał z panem Stucatorem (B. Fontana - przyp. aut.) do Ołomonca reitrując przed Szwedami” [za:] Pagaczewski Julian, *Baltazar Fontana w Krakowie*, [w:] „Rocznik Krakowski” 11, 1909, s. 15

⁶ Komorowski Waldemar, Sudacka Aldona, *Rynek Główny w Krakowie*, Wrocław 2008, s. 74

⁷ *Ibidem*

⁸ ANK V: ABM 193

⁹ *Ibidem*

¹⁰ *Ibidem*

¹¹ ANK V: ABM 193, zatwierdzony plan z dnia 1 kwietnia 1833 roku – piec obecny w pomieszczeniu sklepionym kolebką na planie z 1833 roku, z pewną rezerwą, można rekonstruować jako formę o szerokiej bazie wypełniającą niemal cały południowy narożnik sali, sięgając do połowy ściany krótszej i do ok. 2/5 długości ściany dłuższej i o znacznie węższej podstawie

- I poł. XIX w.: pensja dla panien Julii Brossard;¹²
- poł. XIX w.: mieszkanie własne Jana Radziwońskiego (zm. 1866), lekarza hrabiów Potockich, ichtiologa, kolekcjonera sztuki;¹³
- przed 1866 rokiem: uzupełnienia w okładzinie z fliz holenderskich z inicjatywy Jana Radziwońskiego;¹⁴
- maj 1874: własność¹⁵ Fortunata Grabowskiego (1823-1893);¹⁶
- 1893: Władysław Ekielski, prace restauracyjne¹⁷ właścicielką spadkobierczyni Fortunata Gralewskiego, Józefa Gralewska (wdowa);¹⁸
- wiosna 1898: I piętro kamienicy wynajęto na kawiarnię Franza Sauera;¹⁹
- 1898: otwarcie kawiarni poprzedził remont wnętrza, w zakres prac wchodziło m.in.: zakładanie rur gazowych, restaurowanie drzwi i okien, restauracja dekoracji sztukatorskiej;²⁰
- 1900-1909: powstanie dokumentacji fotograficznej w zakładzie Ignacego Kriegera, przypuszczalnie na zlecenie Juliana Pagaczewskiego;²¹
- 1919: właściciel posesji inż. Franciszek Drobniak przeprowadza prace remontowe i wymianę kanalizacji, prace prowadzone przez „Spóijnę Budowlaną Stryjeński, Mączyński, Korn”;²²
- 27 stycznia 1927 roku prace remontowe na I piętrze: przebudowa toalet, wg planu obie sale z dekoracją sztukatorską nie są ze sobą skomunikowane, posiadają również odmienne funkcje (opis pomieszczeń nieczytelny);²³
- od 1927 roku: na I piętrze mieściła się restauracja „Ziemiańska”²⁴, kontynuująca tradycje lokalu Sauera, później kawiarnia „Centralna”,²⁵ funkcjonująca od 1939 pod nazwą „Pod Złotą Gruszką”;²⁶
- czerwiec 1934: objęcie zarządu przymusowego nad obiektem przez Karola Przybila, poprzedni zarządca miał doprowadzić nieruchomość do złego stanu technicznego i obciążenia hipoteki;²⁷
- od września 1936 roku kamienica przeszła na własność Izby Lekarskiej;²⁸

¹² Komorowski Waldemar, Sudacka Aldona, *op. cit.*, s. 74

¹³ *Ibidem*

¹⁴ *Kalendarz Krakowski Józefa Czecha na rok 1899*, s. 94-95, [za:] Oczko Piotr, Pluis Jan, *Błękit Marii Kazimierzy? Holenderskie flizy oraz program ikonograficzny w Sali Fontany w krakowskiej kamienicy „Pod Gruszką”*, [w:] „Biuletyn Historii Sztuki”, 76, (2014), s. 76-77

¹⁵ właściciel od 1858 roku? (pod tym rokiem odnotowany został zakup apteki „Pod Złotym Tygrysem”)

¹⁶ ANK V: ABM f.822

¹⁷ Kaczkowska Barbara, *Dom pod Gruszką*, [on-line:] izbalekarska.pl/dom-pod-gruszką-szczepaska-1/, po weryfikacji dokumentacji archiwalnej (ANK V: ABM f.822) można stwierdzić, że prace Władysława Ekielskiego odnosiły się głównie do projektu drewnianych witryn sklepowych

¹⁸ ANK V: ABM f.822

¹⁹ „Kalendarz Krakowski Józefa Czecha na rok 1899”, s. 94-95, [za:] Oczko Piotr, Pluis Jan, *op. cit.*, s. 76

²⁰ *Ibidem*: „ale też bardzo starannie i umiejętnie kazał swoim kosztem rzeźby odczyścić i częściowo odsłonić, tak że dziś wystąpiły one na jaw z całą swoją pierwotną czystością i świetnością”.

²¹ Pagaczewski Julian, *op. cit.*, s. 3-50., fotografie w zbiorach: Archiwum Narodowego w Krakowie: ANK III A-V-1661 oraz (komplet) MHK: 1647/K i kolejne.

²² ANK V: ABM f.822

²³ *Ibidem*, plan wzbudza pewne wątpliwości co do staranności wykonania, np. w sali od podwórza zaznaczone zostały np. dwa otwory okienne

²⁴ Komorowski Waldemar, Sudacka Aldona, *op. cit.*, s. 75; kawiarnia funkcjonuje jako „Ziemiańska” w kwietniu 1929 roku: ANK V: ABM f.822

²⁵ Oczko Piotr, Pluis Jan, *op. cit.*, s. 75

²⁶ Komorowski Waldemar, Sudacka Aldona, *op. cit.*, s. 75

²⁷ ANK V: ABM f.822

²⁸ W akcie umowy sprzedaży z dnia 28 lutego 1936 roku zapisano: „Intabulujemy prawo własności tej realności na rzecz Izby Lekarskiej w Krakowie, a to w stopniu hipotecznym zanotowanym 11 września 1936 roku...”, wg Kaczkowska Barbara, *op. cit.*

- maj 1938 – na I piętrze funkcjonowała kawiarnia „Centralna” (właścicielka Karolina Górską, zalegała z czyszczeniem i miała być eksmitowana), na lato tego roku Izba Lekarska planowała gruntowny remont I piętra i klatki schodowej;²⁹
- lipiec 1938: trwały prace remontowe na I piętrze³⁰ jednak ograniczały się do prac elewacyjnych w okresie do września 1938 roku (ganek od podwórza);³¹
- wiosną 1939 roku otworzono kawiarnię literacką „Pod Żółtą Gruszką”;³²
- pod koniec 1939 przemianowana na „Literarisches Kaffeehaus”;^{33 34}
- prawdopodobne wydaje się połączenie obu sal łukiem w okresie okupacji niemieckiej;³⁵
- 27 grudnia 1949-17 lutego 1950: prace konserwatorskie w sali sklepionej beczkowo, pod kierownictwem Eugeniusza Czuhorskiego; badania stratygraficzne wykazały istnienie czterech warstw malatury klejowej: wyżej dwóch białych i niżej dwóch ugru różowego;³⁶
- 27 lutego – 31 marca 1950: prace konserwatorskie pod kierownictwem Eugeniusza Czuhorskiego w „pokoju krzyżowo sklepionym”, m. in. usunięcie przemalowań klejowych, uznanie jednolitej polichromii w kolorze czerwonego ugru za pierwotną;³⁷
- 1951: decyzją premiera J. Cyrankiewicza lokal przejęło Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich;³⁸
- 1,2,5 lutego 1955: badania konserwatorskie, Zofia Noworol (?), Zofia Stawowiak;³⁹
- 9 lutego 1955: pismo prof. Mariana Słoneckiego, który przedstawił wyniki badań konserwatorskich; uznanie, że „oryginalny kolor jest przemalowany kolorem ugru”;⁴⁰
- listopad 1967- 7 czerwiec 1968: prace konserwatorskie dekoracji sztukatorskiej pod kierownictwem J. Strużyńskiego, członkowie zespołu konserwatorskiego: J. Styrna-Nawrocka, M. Szeremata (?), T. Koryński, J. Strzałkowski, Z. Szuflika, M. Morchaj (?), K. Prądyńska, M. Orkisz;⁴¹
- 6 marca 1968: projekt osłony wentylatora skrzydełkowego, autorstwa T. Sikory i L. Stachowskiego;⁴²
- 1972: stan ogólny budynku oceniono na „częściowo zły”;⁴³
- 1977: planowane oczyszczenie istniejącej posadzki dębowej i przybicie nowych listew przyściennych;⁴⁴
- 1979-1980: prace remontowe w obiekcie, podbicie fundamentów, „modernizacja wnętrz”, wyburzenia ścianek działowych na II piętrze i wymiana podłóg w pomieszczeniach nad salami z dekoracją sztukatorską;⁴⁵

²⁹ ANK V: ABM f.822: pismo Izby Lekarskiej z dnia 9 maja 1938 do Zarządu Miejskiego w stoł.-król. M. Krakowie

³⁰ *Ibidem*

³¹ *Ibidem*, adnotacja na piśmie z 11 maja 1938, datowana na 17 września 1938, prac związanych z remontem podłogi w sali restauracyjnej miano nie wykonać

³² Komorowski Waldemar, Sudacka Aldona, *op. cit.*, s. 75

³³ *Ibidem*

³⁴ wg Oczko Piotr, Pluis Jan, *op. cit.*, s. 75 i Kaczkowska Barbara, *op. cit.* była to stołówka *nur für Deutsche* dla członków Waffen SS, informacje te są powtarzane bez podania źródła

³⁵ przypuszczenie dra Waldemara Komorowskiego, do której przychylił się autor kwerendy

³⁶ NID: K-316 (412): Eugeniusz Czuhorski, *Prace konserwatorskie stiuków B. Fontany przy ulicy Szczepeńskiej 1 w Krakowie* [dziennik prac]

³⁷ *Ibidem*, Eugeniusz Czuhorski, *Sprawozdanie*

³⁸ Kaczkowska Barbara, *op. cit.*

³⁹ NID: K-316 (412): *Opis techniczny*

⁴⁰ *Ibidem*, wspominany w piśmie prof. Słoneckiego ówczesny konserwator sal to dr Józef Lepiarczyk

⁴¹ NID: K-316 (412)

⁴² AMKZ: 1065/03: *Projekt detali archit. tech.-rob.*; (m. in. zalecenie projektowe pomalowania osłony „olejne na mat w kolorze ściany sali Fontany”

⁴³ AMKZ: 95/03, *Wytyczne do kompleksowego remontu bloku nr 12...*, s. 25

⁴⁴ AWUOZ: 2572/77

- 1981: opracowanie planów architektonicznych dla całego obiektu;⁴⁶
- styczeń 1989: raport związany z rysami, które pojawiły się na sklepieniu w sali beczkowej;⁴⁷
- wrzesień 1989-17 grudnia 1989: prace konserwatorskie w salach z dekoracją sztukatorską; wykonawcy: J. Wojtuniak-Strużyńska, Z. Skupio, J. Styrna, B. Siatka-Bec; rzeczoznawcy: K. Borkowska-Niemojewska, Z. Knaus, T. Knaus.⁴⁸

A.1.2 . ANALOGIE

Bardzo ważne dla interpretacji wyników prac okazały się konsultacje z historykiem sztuki dr Michałem Kurzejem i analiza analogii opracowań kolorystycznych dekoracji B. Fontany.

Najlepsze analogie stanowią dekoracje wnętrza kościoła św. Anny w Krakowie, wystrój sztukatorsko malarski na zamku w Uherskich (po 1704) , dekoracja sklepienia biblioteki w klasztornej Opactwa w Hradisku oraz wystrój, wybudowanego w latach 1701-1708, refektarza we franciszkańskim klasztorze w Uherské Hradiště.

Fot. nr 19.

Uherčice - dekoracja sztukatorska, Baltazar Fontana. Fot. GuyFrancis 2012 internet
Na zdjęciu widoczne wnętrze z dekoracją Baltazara Fontany, wykonaną kilka lat po krakowskim wnętrzu kamienicy Pod Gruszką. Na zdjęciu widoczny gzyms opracowany w tonacji różowo-ugrowej.

⁴⁵ AMKZ: 1065/03, s. 12

⁴⁶ ANK V: MPB 29/1784/1424, arch. K. Filuś, arch. P. Bielański

⁴⁷ AMKZ: 1065/03: Z. Rawicki, Z. Kwinta, T. Rudka, *Opinia techniczna w sprawie sklepienia w sali Fontany...*, 30.01.1989

⁴⁸ AWUOZ: 16.004/90, *Dokumentacja z prac konserwatorskich*

Fot. nr 20 i 21.

**Hradisko, Baltazar Fontana -
dekoracja sztukatorsko-malarska
sklepienia biblioteki klasztornej.**

*Na zdjęciu widać
charakterystyczny dla Fontany
sposób akcentowania złotem
wybranych elementów dekoracji -
złoczone są wstęgi, wąskie profile
ram i medaliony.*

*Putta są różowe na tle różowych
obłoków.*

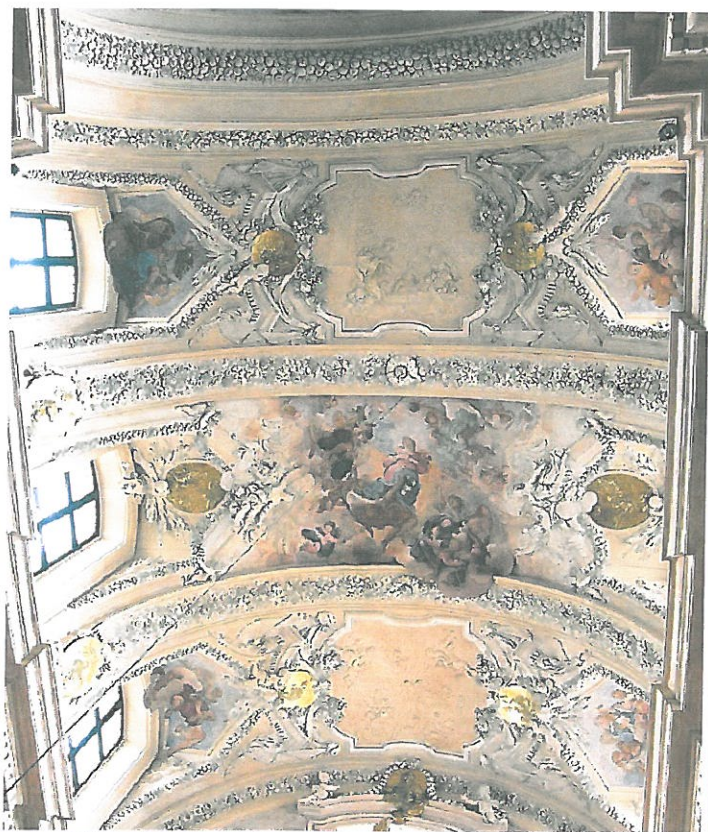
*Gzyms dekoruje szaroróżowa
marmoryzacja.*

*Dekoracja sztukatorska
wzbogacona jest malowidłami.*

*Delikatne różnicowanie
kolorystyczne tła i pozostałych
sztukaterii.*

Fot. nr 22 i 23. **Kraków**, Baltazar Fontana, dekoracja sztukatorsko malarska wnętrza kościoła św. Anny. Fot. Michał Kurzej 2007 i S. Wojnowski 2009. Fot z artykułu "Budowa i dekoracja krakowskiego kościoła św. Anny w świetle źródeł archiwalnych Widok sklepienia z delikatnym zróżnicowaniem tła i sztukaterii - białe dekoracje na pastelowym tle.

Fot. nr 24. **Uherské Hradiště** - Baltazar Fontana, dekoracja sztukatorsko-malarska refektarza w klasztorze franciszkanów. Na fotografii widoczna bogata dekoracja sklepienia refektarza bez złocień.

V. A. 2. BADANIA STRATYGRAFICZNE

Badania miały na celu rozpoznanie historii przekształceń estetycznych wnętrza w tym przede wszystkim odczytanie autorskiej aranżacji kolorystycznej sztukaterii Baltazara Fontany. Z uwagi na wcześniejsze konserwacje, ilość nawarstwień na dekoracji sztukatorskiej w gabinecie jest niewielka. Szczątkowo zachowała się warstwa pierwotnego opracowania kolorystycznego w kolorze "perłowym" oraz relikty warstw późniejszych opracowań kolorystycznych. Z uwagi na niewielką ilość zachowanych nawarstwień, w celu potwierdzenia wyników badań, poproszono o poszerzenie zakresu o możliwość wykonania odkrywek sondażowych - porównawczych w drugiej części wnętrza - w "saloniku". Wyniki tych prac znajdują się w odrębnym opracowaniu, stanowiącym **Aneks nr 4**.

Metodą sond i odkrywek poszukiwano także reliktyw dekoracji malarskiej, których świadki odsłonięto i wyeksponowano w ramach konserwacji z lat 1949/50. Odsłonięto dekorację pasową, zrekonstruowaną przez Czuhorskiego i widoczną na fot arch. Szczegółowe stratygrafie zamieszczono w **Aneksie nr 2**

Fot. nr 25. Odkrywka stratygraficzna na ścianie wschodniej (tło) z zachowanym reliktem pierwotnego opracowania kolorystycznego tła dekoracji sztukatorskiej w kolorze perłowym.

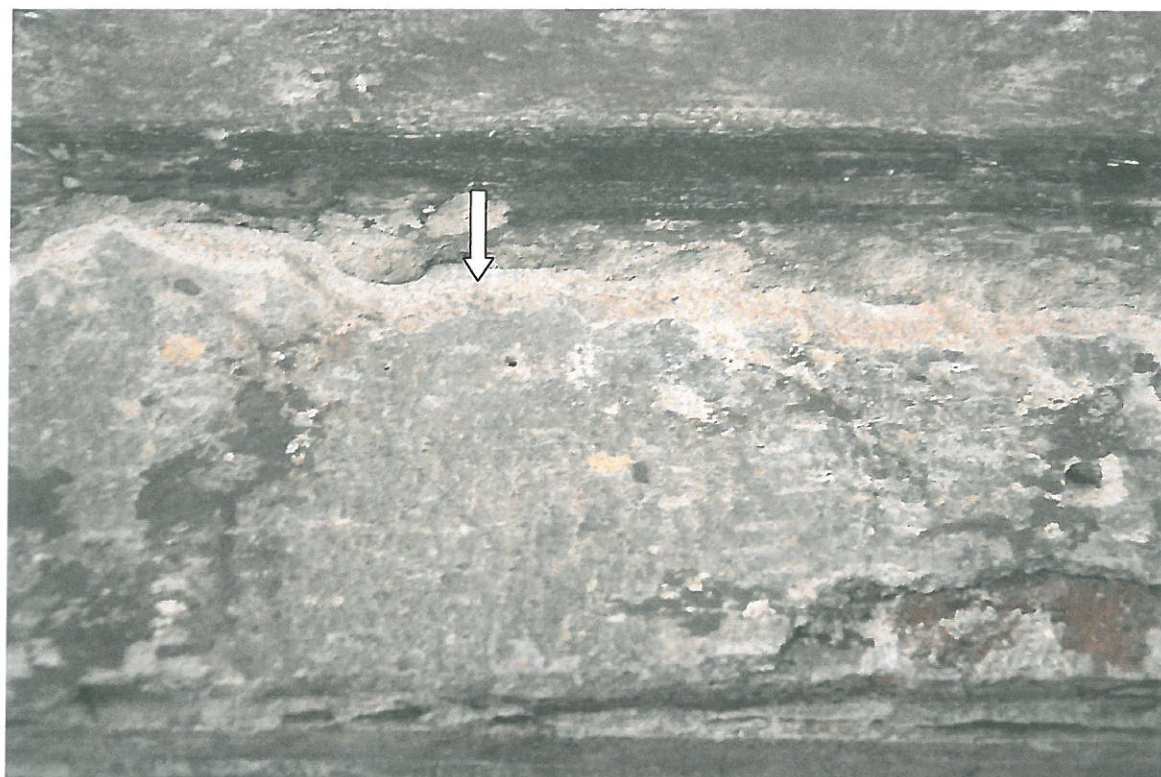
Fot. nr 26 i 27. Odkrywki stratygraficzne na elementach rzeźbiarskich. Widoczne pierwotne opracowanie dekoracji w kolorze białym.

Fot. nr 28 i 29. Odkrywki stratygraficzne.

Na fot. nr 28 widoczny niewielki fragment metalizowania zachowany na obramieniu medalionu.

Na fot. nr 29 widoczne pierwotne opracowanie kolorystyczne gzymsu w tonacji różowo-ugrowej.

Fot. nr 30 i 31.

Odkrywki stratygraficzne tynków i nawarstwień malarskich na ścianie zachodniej.

Na fot. nr 30 widoczne zachowane relikty warstwy malarskiej z I poł. XX w i rekonstrukcja tej dekoracji z 1949r., wykonana przez Czuhorskiego na nowym tynku cementowo-wapiennym. Strzałką zaznaczono odsłonięty relikwit opracowania ściany z warstwy 'fontanowskiej'.

Na fot nr 31 widoczne zbliżenie odkrywki opracowania kolorystycznego ściany z warstwy "fontanowskiej". Na ostro zatartym tynku wapiennym zachował się fragment warstwy malarskiej w kolorze szarobłękitnym.

str. 25

A. 3. BADANIA LABORATORYJNE

Pobrano 27 próbek do badań laboratoryjnych w celu identyfikacji pigmentów, spoiw i foli metalowych. Nie stwierdzono pigmentów datujących. W I w. chr. stwierdzono występowanie bieli wapiennej, białka i pigmentu - czerni roślinnej. W następnych warstwach chronologicznych stwierdzono występowanie pigmentów żelazowych - czerwieni i ugru, a także spoiw - olejnego i klejowego. Wyniki badań zamieszczono w **Aneksie nr 5**.

**B. PODSUMOWANIE WYNIKÓW PRAC BADAWCZYCH - KWERENDY ARCHIWALNEJ,
BADAŃ STRATYGRAFICZNYCH, LABORATORYJNYCH I ANALIZA ANALOGII
PRZEKSZTAŁCENIA ESTETYCZNE I TECHNOLOGICZNE**

Źródła dotyczące stricte dekoracji Fontany okazały się bardzo skąpe. Pierwszy zapis opisujący dekorację pojawia się dopiero w 1899 r. w Kalendarzu Krakowskim Józefa Czecha.

Podobnie analiza XX w. dokumentacji konserwatorskich niewiele wnosi z uwagi na ich lakoniczność. Dotychczasowe prace badawcze i konserwatorskie nie dały jednoznacznej odpowiedzi w zakresie pierwotnej kolorystyki dekoracji sztukatorskiej, a wnioski wyciągane przez poszczególnych wykonawców były skrajnie różne. Przykładowo w sprawozdaniu z prac wykonanych w latach 1949/50, E. Czuhorski uznał warstwę jednolitej polichromii w kolorze czerwonego ugru za pierwotną, ale już pięć lat później w podsumowaniu prac badawczych prof. Słonecki stwierdził że „oryginalny kolor jest przemalowany kolorem ugru”.

Wykonane prace badawcze pozwoliły rozpoznać stan zachowania i historię przekształceń estetycznych dekoracji sztukatorskiej Baltazara Fontany oraz częściowo kolorystyki wnętrza, ale także umożliwiły weryfikację wcześniejszych zabiegów konserwatorskich.

Na przestrzeni ponad 300 lat aranżacje dekoracji wnętrza podlegały licznym zmianom kolorystycznym i technologicznym. Ślady tych aranżacji widać w badaniach stratygraficznych i fizykochemicznych, a od XIX w. efekt kilku z nich można też zobaczyć na czarnobiałych fotografiach archiwalnych.

I . Aranżacja autorska Baltazara Fontany ok. 1700 - I w. chronologiczna.
Sztukaterie

Na podstawie wykonanych prac badawczych, ustalono że pierwotnie dekoracja rzeźbiarska Fontany była opracowana w kolorze bieli a tła w tonacji nieco ciemniejszej, bieli złamanej czernią.

Wierzchnią warstwę tef stanowiła pobiała kazeinowa z niewielkim dodatkiem czerni roślinnej.

Ma to odzwierciedlenie w technologii opracowania przez Fontanę powierzchni stiuków w kościele św. Anny. Na podstawie Księgi wydatków na budowę kościoła św. Anny⁵ sztukaterie malowano przy użyciu farb kazeinowych. Emulsję kazeinową uzyskiwano z mleka, do którego dodawano piwa zawierającego enzymy powodujące wytrącanie się kazeiny.

Na fot. nr 26 i 27 przedstawiających detal rzeźbiarski, widoczna jest warstwa w kolorze białym.

Na fot. nr 25 przedstawiono zachowany fragment pierwotnego opracowania kolorystycznego tła w kolorze złamanej bieli. Użycie tego koloru w tle, wskazuje na pierwotne zróżnicowanie walorowe. Analiza próbek nr 3 i 16, pobranych z reliktu I w chronologicznej tła, wykazała na użycie bieli wapiennej, białka i czerni roślinnej.

Podobne warstwy malarskie zostały zidentyfikowane w I w. chron. w badaniach sondażowych wykonanych w saloniku. Również analogie potwierdzają stosowanie różnicowania tła i sztukaterii przez Fontanę np. w koście św. Anny w Krakowie.

Złocenia

Nie można stwierdzić czy autorska aranżacja Fontany na pewno posiadała złocenia.

Być może z uwagi na niewielkie rozmiary wnętrza w ogóle nie przewidywano złocień. Możliwe jest także, że podobnie jak w przypadku plafonu planowano złocenie elementów ale z powodu wojny nie zrealizowano całości projektu.

W badaniach stratygraficznych nie znaleziono śladów złota, ale na obramieniu medalionu zachowały się niewielkie fragmenty szlakmetalów por. fot. nr 30. Aranżacja z końca XIX w. z "wyzłoceniem" wybranych elementów może sugerować, że powtórzono pierwotne opracowanie.

Konsultacje z ekspertem od XVII w. sztukaterii, dr Michałem Kurzeją i analiza analogii np. dekoracji sklepienia biblioteki klasztornej w Hradisku por. fot nr 20 i 21 wskazują że jeżeli sztukaterie były pierwotnie złoczone, to ich zakres powinien być znacznie większy. Oprócz wstęg, złoczone powinny być także profile ram i perełki. Ponadto zapis z Kalendarza Czecha *"wszystko to wykonane jest w płaskorzeźbie gipsowej białej ze złotem"* zwraca uwagę na złoto co można odczytać że było go więcej niż tylko akcenty.

Plafon

Badania stratygraficzne i chemiczne dekoracji plafonu wykazały, że pierwotna kolorystyka podmalówki tła była jasnoróżowa. Rysunek wykonano w kolorze czerwono rudym, być może sangwiną. Wskazuje to na plany wykonania malowidła. Fontana nie wykonywał osobiście malowideł ani złocień. Współpracował z pozłotnikami i kilkoma malarzami np. K. Dankwartem, którzy po wykonaniu prac rzeźbiarskich przez Fontanę zwykle uzupełniali dekorację malowidłami i złoceniami. Malowidło na plafonie nie zostało ukończone prawdopodobnie w związku z najazdem szwedzkim. Rysunek był częściowo rekonstruowany w 1949 r przez Czuhorskiego i kilkakrotnie uczytelniany w ramach kolejnych prac konserwatorskich.

Badania pobranej próbki z I w. chron. z tła, wskazują na zastosowanie kazeiny wapiennej i czerwieni żelazowej.

Gzyms

Pierwotnie gzyms był opracowany w tonacji różowo-ugrowej. Badania fizykochemiczne pobranej próbki I w. chronologicznej wykazały w składzie biel wapienną, czerwień żelazową i białko.

Pozostałości kontynuacji różowego gzymsu widać w odkrywcę na ścianie południowej por. fot. nr 29. Można wnioskować, że pierwotnie gzyms obiegał całe wnętrze.

Ściany

Według wyników badań "fontanowska" kolorystyka ścian była szara a w odbiorze raczej szarobłękitna. Warstwa malarska wykonana została na fakturalnym, szorstko zatartym tynku. W badaniach pobranej próbki, stwierdzono występowanie bieli wapiennej z domieszką czerni roślinnej. Por. fot. nr 31.

II. Remont wnętrz - wymiana pieców.

Pierwsze zapiski o remoncie Sal Fontany pochodzą z 1833 r - w salach wg projektu i wykonania majstra murarskiego Francesco von Pierreta dla Józefa Dąbkowskiego, wprowadzono zmiany we wnętrzu sali od strony oficyny. Pierwotny duży piec zamieniano na mniejszy, planowano zamurować wejście od strony klatki schodowej. Brak informacji na temat prac przy dekoracji i kolorystyki, ale możliwe że wymiana pieca mogła być powiązana z remontem i malowaniem całego wnętrza.

III. Prawdopodobny remont i malowanie wnętrza.

I poł XIX w. pensja dla panien Julii Brossard i poł XIX w. Jan Radziwoński, kolekcjoner sztuki (zm. 1866), mieszkanie własne - uzupełnienia w okładzinie z fliz holenderskich. Możliwa zmiana kolorystyki wnętrza gabinetu.

IV. Płaskorzeźba gipsowa biała ze złotem.

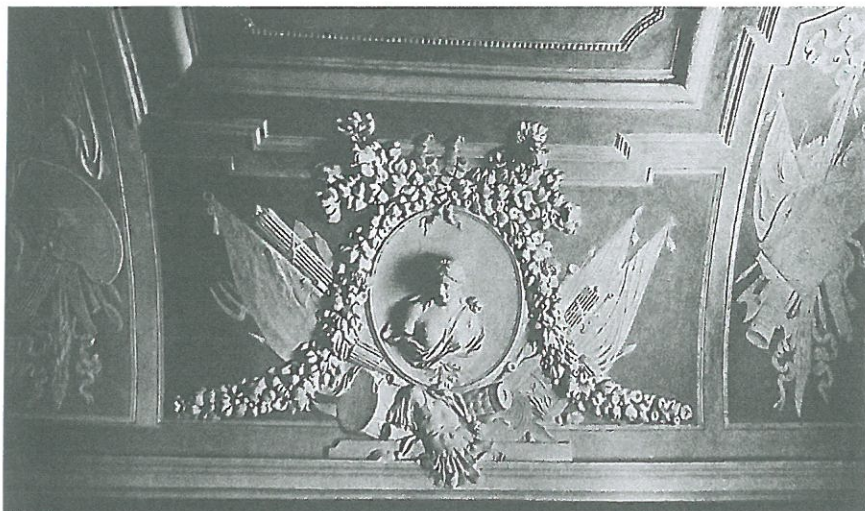
Pierwsze wzmianki o kolorystyce dekoracji pojawiają się w 1899 r. w związku z przeznaczeniem Sal Fontany na kawiarnię Franza Sauera. Dla potrzeb tej kawiarni w 1898 r. przeprowadzono we wnętrzach prace konserwatorskie przy sztukaterii *"ale też bardzo starannie i umiejętnie kazał swoim kosztem rzeźby odczyścić i częściowo odsłonić tak że dziś wystąpiły one na jaw z całą swoją pierwotną czystością i świetnością"*. Efekt tych prac opisano w Kalendarzu Krakowskim Józefa Czecha na rok 1899 stwierdzeniem *"wszystko to wykonane jest w płaskorzeźbie gipsowej białej ze złotem"*. Przyjmując dosłowność znaczenia **"wszystko to"** być może należy rozumieć że cała dekoracja była biała z elementami złocień. Badania stratygraficzne wykazały ślady tej aranżacji w postaci drobinek szlakmetalów zachowanych na wstążkach i profilu ram - por. fot. nr 28.

V. Zróżnicowanie kolorystyczne jasnej sztukaterii i ciemniejszych teł.

Na fotografiach pracowni Kriegera, datowanych na ok. 1900 widać zróżnicowanie kolorystyczne sztukaterii i teł w obu salach fot. arch. nr 32 i 33.

Te same fotografie zamieszczone są w artykule Pagaczewskiego w Roczniku Krakowskim nr XI z 1909 r., a więc jeśli fotografie wykonano na zamówienie Pagaczewskiego to powstały 9 lat później i mogą przedstawiać kolejną aranżację polegającą na zróżnicowaniu kolorystycznym. Jest to prawdopodobnie, zwłaszcza że w salach funkcjonowała kawiarnia i odświeżenie wnętrza w ciągu 9 lat z pewnością było pożądane. Badania stratygraficzne nie wykazały zachowania tych warstw malarskich.

Nawarstwienia pochodzące z tej aranżacji zostały usunięte w ramach prac konserwatorskich w latach 1949/50, 1967/68 i 1989.

Fot. nr 32 i 33. Sala Fontany - gabinet.

Fot. arch. nr 1 i 2. Firma Kriegerów zbiory MHMK 1900 lub 1909

Fotografie przedstawiają aranżację kolorystyczną dekoracji sztukatorskiej w obu salach opartą na zróżnicowaniu kolorystycznym pomiędzy jasną sztukaterią i ciemniejszymi tłami.

Na fot. arch. nr32 widoczny również jasny gzyms i ciemna ściana poniżej dekoracji.

Na fot. arch. nr 33. Widoczny bardzo ciemny gzyms.

VI. Dekoracja malarska ścian z poziomymi ciemnymi pasami

Dekoracja pasowa odsłonięta i zrekonstruowana w 1950 r przez E. Czuhorskiego fot. nr 29 i 38. na dekorację składa się kompozycja trzech czarnych pasów o szerokości ok. 5 cm na brunatnym tle. Dwa górne pasy biegną równolegle pod gzymsem w odległości ok. 20 cm, a dolny ok. 50 cm nad podłogą. Dekorację można wstępnie zadatować na okres międzywojenny, albo co bardziej prawdopodobne na lata okupacji 1939-45.

Jej ponura kolorystyka i proste podziały, kojarzą się bardziej z żołnierską stołówką Waffen SS niż kawiarnianym, reprezentacyjnym wnętrzem.

Z tą dekoracją malarską można próbować powiązać skrupulatne oczyszczenie sztukaterii z wcześniejszych warstw malarskich i pomalowanie sklepienia farbą klejową w kolorze ugru. Wskazują na to fotografie archiwalne nr 34 i 35.

VII. Kompleksowa konserwacja E. Czuhorskiego 1949/50

Pierwszą profesjonalną konserwacją, szczegółowo opisaną w dokumentacji konserwatorskiej były prace prowadzone w gabinecie i saloniku w okresie od 27.12.1949 do 17.02.1950 r. pod kierunkiem E. Czuhorskiego.

Prace miały bardzo szeroki zakres techniczny i estetyczny, a ich efektem była nowa aranżacja wnętrza eksponująca wszystkie odkryte relikty polichromii z wcześniejszych okresów historycznych i przywracająca kolorystykę ścian z I poł. XX w.

Czuhorski zastał salę z pomalowaną na biało dekoracją sztukatorską. Wg opisu w dokumentacji z prac, na stiukach i na plafonie leżały 2 warstwy białych farb klejowych i 2 warstwy ugrowe - klejowa i nieusuwalna, wykonana w technice tłustej tempéry. Na fotografiach wykonanych w trakcie tych prac widać że po usunięciu klejówek ukazały się ciemno zabarwione stiuki i czarny gzyms por. fot nr 35-37. Usunął także resztki metalizowań z profili ram medalionów.

Czuhorski uznał warstwę ugrową za oryginalne opracowanie, jednak z jakichś powodów w efekcie końcowym pomalował stiuki na jasno -biało? Gzyms scalał na czarno, farba klejową.

Miejsca wcześniejszych metalizowań zaakcentował poprzez pomalowanie wstęg i obramień medalionów farbą olejną, w kolorze ciemnej czerwieni.

Zrekonstruował rysunek na plafonie - w partii przekucia pod lampę odtworzył głowę putta.

W ramach tych prac Czuhorski przebadął również nawarstwienia tynków ścian i odsłonił dwie średniowieczne wnęki (almarie) w ścianach wschodniej i zachodniej oraz fragmenty trzech dekoracji malarskich, pochodzących z różnych okresów.

Wymienił znaczny zakres tynków, zwłaszcza w ścianie okiennej i odtworzył w tynku łuki sklepienia przylegające do ścian tarczowych.

Wykonał także pełną aranżację kolorystyczną wnętrza z ekspozycją odsłoniętych fragmentów dekoracji malarskiej z XV i XVI w?, kamiennego portalu w ścianie północnej oraz zrekonstruował polichromie z motywem czarnych pasów pochodzącą prawdopodobnie z I poł. XX w.

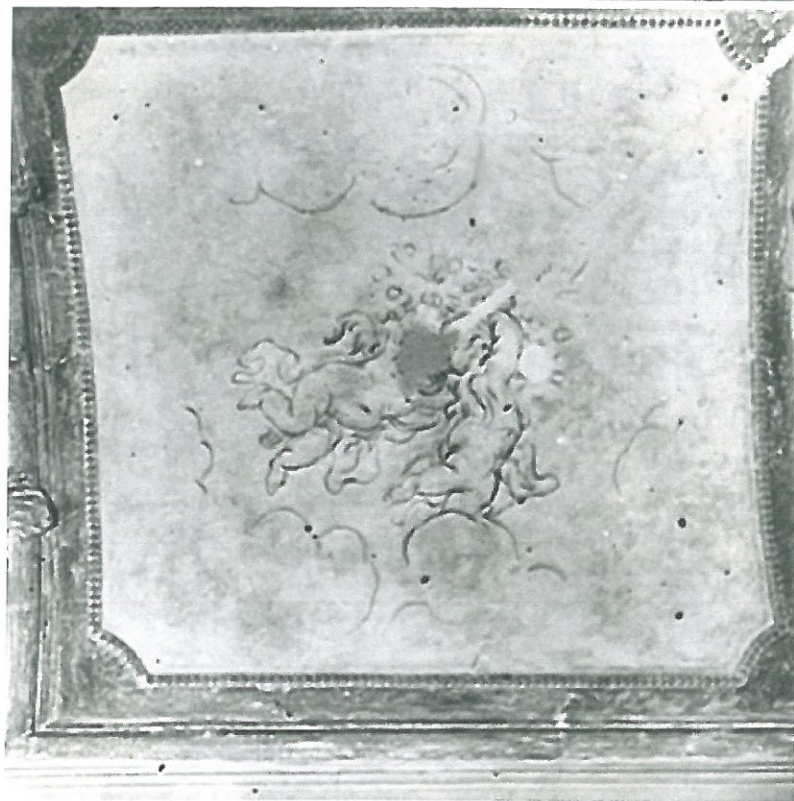
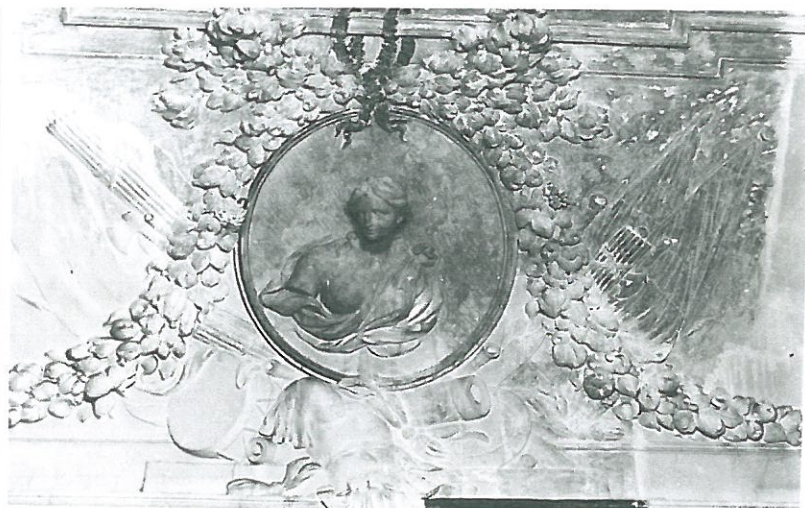
*Fot. nr 34, 35 i 36 - Sala Fontany -
gabinet, E. Czuhorski, 1949.
Dokumentacja fotograficzna
przebiegu prac konserwatorskich
w gabinecie, 1949/50.*

*Na zdjęciach widoczna jasna
kolorystyka sztukaterii zastana
przez Czuhorskiego i ciemne
warstwy spodnie w trakcie
usuwania nawarstwień białych
klejówek.*

*Na fot. nr 34 widoczne są także
ślady metalizowań na profilu ramy
medalionu.*

*Na fot nr 35 widoczne ciemne
(ugrowe) zabarwienie stiuków po
usunięciu 2 warstw białych
klejowych przemalówek.*

*Fot. nr 36 widok odsłoniętego
rysunku na plafonie oraz
uzupełnienia ubytków tynku w
centrum kompozycji w partii główki
putta. Widoczne mocne
różnicowanie kreski - grubsza i
ciemniejsza w cieniach.*

*Fot. nr 37
E. Czuhorski 1950
Sala Fontany -
gabinet, widok
medalionu na ścianie
zachodniej, stan po
konserwacji.*

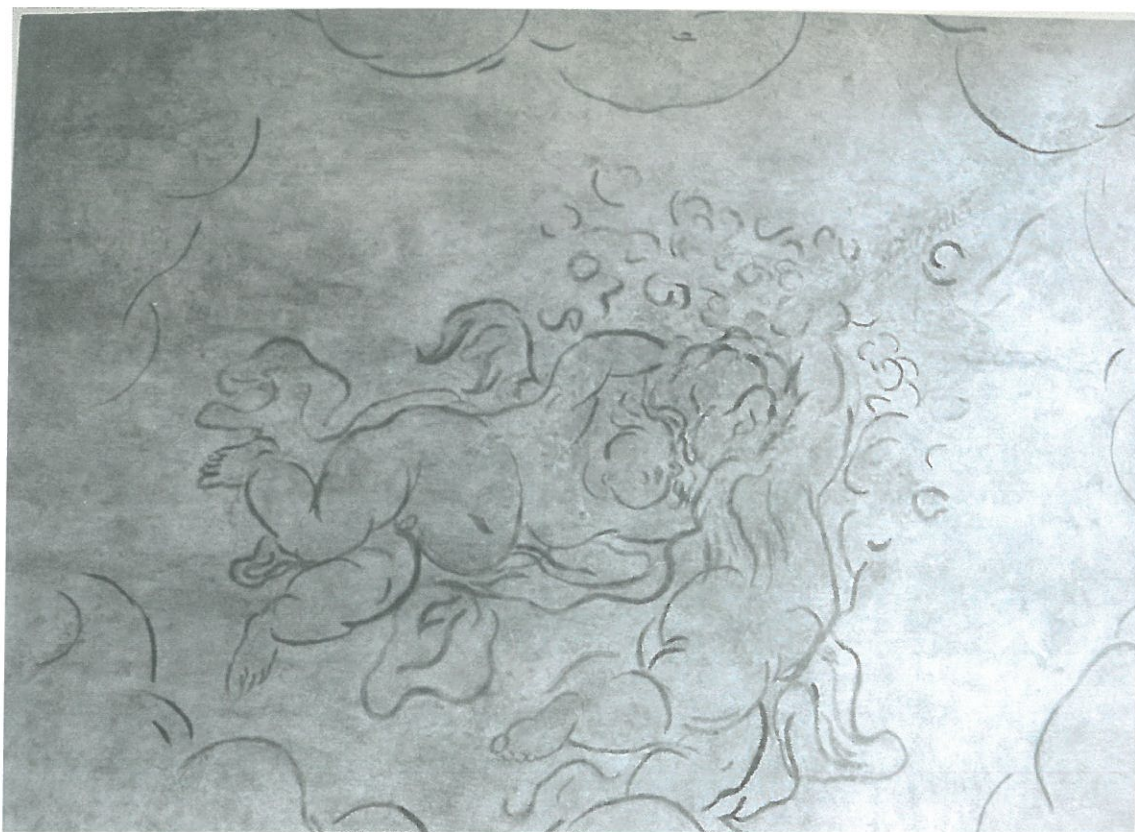

*Fot. nr 38 Sala Fontany - gabinet. Fot. arch. nr S. Mucha 1950.
Na zdjęciu widoczna aranżacja konserwatorska wnętrza wg E. Czuhorskiego z 1950.*

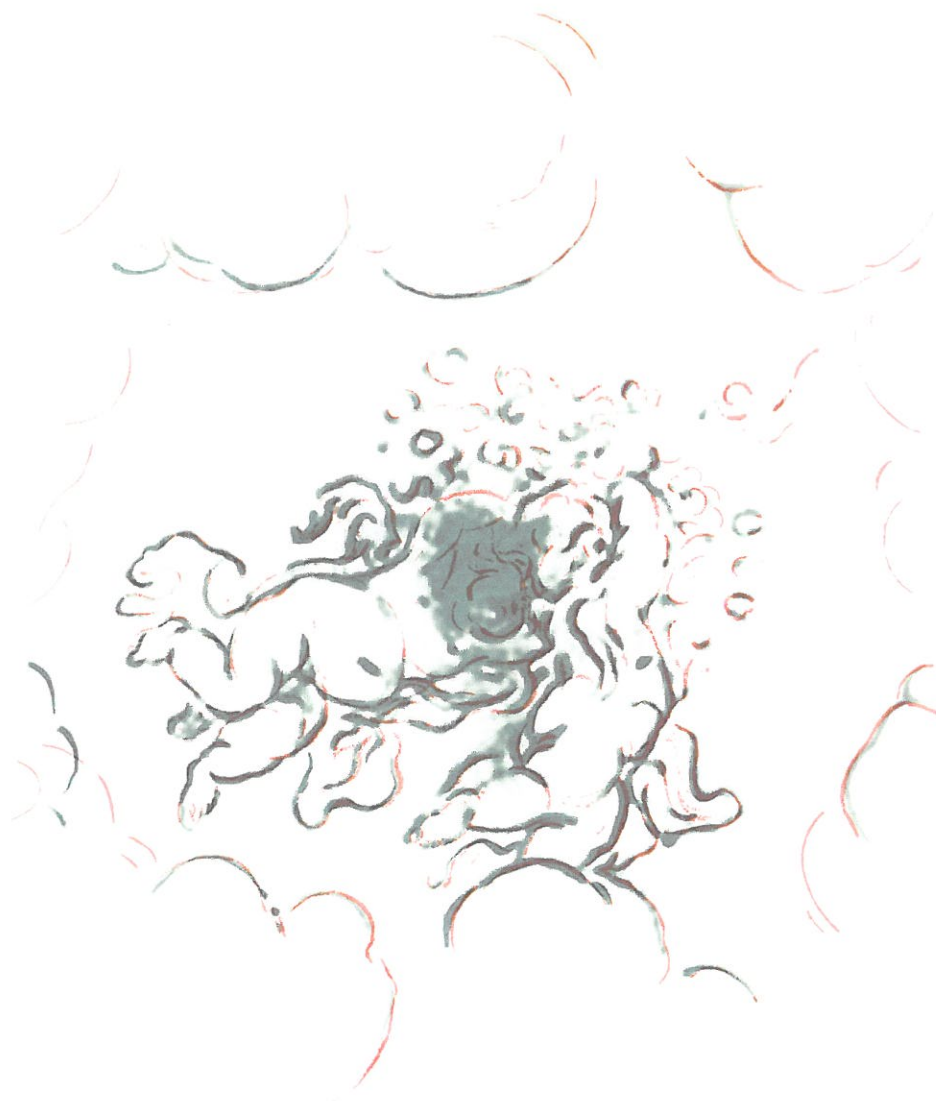
VIII. Prace konserwatorskie w 1989 r .

Prace dotyczyły obu wnętrz ale ze względów technicznych odmiennie opracowano kolorystykę. W saloniku, z uwagi na znaczny procent ubytków pomalowano stiuki farbą klejową z dodatkiem polioctanu winylu. W gabinecie *"Wypunktowano stiuki pigmentami firmy Talens na spoiwie z wodnej emulsji polioctanu winylu. Po wyschnięciu wypolerowano stiuki szczotkami i flanelą"*.

Tym samym uzyskano przypadkowe i zupełnie różne efekty estetyczne. Jednak żaden nie odnosił się do pierwotnej kolorystyki. Efekt tych prac obserwujemy obecnie. Aranżacja z 1989 r. - dekoracja w kolorze ugru i czarny gzyms jest w pewnym sensie akceptacją i kontynuacją wcześniejszych przemian kolorystycznych, związanych z błędnie rozczytaną stratygrafią⁶ lub co bardziej prawdopodobne, z problemami technicznymi w powrocie do pierwotnej kolorystyki. Tak radykalna zmiana kolorystyki zasadniczo zmieniła autorski charakter dekoracji. Aranżacja nasuwa skojarzenia bardziej z ceramiką niż sztukaterią. Ponadto strukturalne przeklejenie sztukaterii syntetyczną żywicą zmieniło wizualny odbiór autorskiej powierzchni. Wybłyszczczenia spowodowane przesyleniem żywicami stworzyło zupełnie nową wartość. Zmierzały do modyfikacji pierwotnej techniki sztukatorskiej w kierunku uzyskania efektu stucco lustro. Uzyskano może i ciekawy efekt, ale całkowicie odmienny od autorskiego opracowania Fontany. Pomalowanie wstęg nad medalionami w kolorze ciemnej czerwieni było prawdopodobnie zasygnalizowaniem że pierwotnie były to elementy wyróżnione poprzez złocenie.

*Fot. nr 39 - archiwalna. Sala Fontany - gabinet.
Widok plafonu z rysunkiem po konserwacji wykonanej w 1989 przez zespół
Strużyńskiej.*

Ilustracja nr 40. Wizualizacja różnic w odtworzeniu rysunku na plafonie. Czerwona linia przedstawia obecny stan zachowania - rekonstrukcję rysunku na plafonie wykonaną w 1989 r., nałożoną na stan zachowania sprzed konserwacji Czuhorskiego z 1950 r. Widoczne niewielkie różnice i przesunięcia, szczególnie w partii obłoków.

1989 ekspertyza konstrukcyjna i prace konstrukcyjne

C. WNIOSKI I ZAŁOŻENIA

Niniejsze wnioski w zakresie opracowania estetycznego odnoszą się do dwóch czytelnych aranżacji kolorystycznych - fontanowskiej i współczesnej z 1989 r.

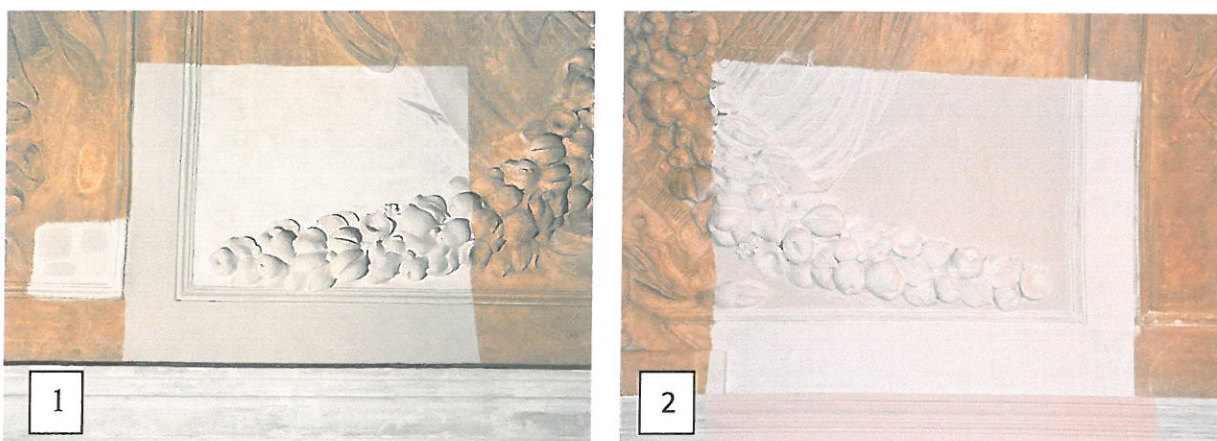
Można przyjąć dwa rozwiązania estetyczne:

1. pozostawić współczesną i przypadkową kreację konserwatorską, nie mającą związku z pierwotnym opracowaniem,
2. przywrócić autorskie opracowanie kolorystyczne Fontany wraz z ewentualną rekonstrukcją złoceń.

Pierwsze rozwiązanie jako obce kolorystyce Fontany zdecydowanie odrzucono.

W efekcie wykonanych badań i konsultacji z historykiem sztuki, zarysowała się spójna kolorystyka wnętrza, najbliższa autorskiej kreacji B. Fontany i możliwa do odtworzenia. Zaproponowano kolorystykę białą-perłową z różowym tłem plafonu i różowym gzymsem oraz zaprezentowano efekt komisji konserwatorskiej na próbie o wymiarach ok. 1mx1m, wykonanej na sklepieniu gabinetu - por. fot. nr 41 .

Do wykonania kolorystyki, zgodnie z zasadą pełnej dyfuzyjności i odwracalności, zaproponowano farby klejowe na spoiwie z metylocelulozy, dobarwiane pigmentami w proszku.

Fot nr 41. Propozycje kolorystyki . Komisja przyjęła propozycję nr 2.

Zaproponowano także odtworzenie złoceń na wstęgach podtrzymujących medaliony i profilach medalionów. Dr Michał Kurzej zaproponował przywrócenie złoceń także na profilach, zgodnie z analogiczną dekoracją na sklepieniu biblioteki klasztornej w Hradisku, por. il. 20 i 21.

W związku nieuwzględnieniem środków na rekonstrukcję złoceń, komisja przyjęła proponowany zakres, a ewentualne rozszerzenie zakresu o profile listew odłożono na kolejny etap prac.

¹ W. Komorowski, KAMIENICE I PAŁACE RYNKU KRAKOWSKIEGO W SREDNIOWIECZU,
<http://wratislavia.archeo.uni.wroc.pl/2-tom/21a.pdf>

² Uwaga Michała Kurzeja.

³

⁴

⁵ Michał Kurzej *Siedemnastowieczne sztukaterie w Małopolsce str. 177, internet*
https://www.academia.edu/2393712/Budowa_i_dekoracja_krakowskiego_ko%C5%9Bcio%C5%82a_%C5%9Bw._Anny_w_%C5%9Bwietle_%C5%BAr%C3%B3de%C5%82_archiwalnych

⁶ Czuhorski

D. KONSERWACJA TECHNICZNA I ESTETYCZNA

W zakresie konserwacji technicznej zrealizowano pełen zakres prac zawarty w Programie Prac Konserwatorskich nie wprowadzając żadnych zmian.

1. Do czyszczenia sztukaterii zastosowano kilka różnych metod. Luźne nawarstwienia kurzu usunięto odkurzaczem i odpowiednią szczotką. Nawarstwienia brudu i pociemniałych przemalowań usuwano kilkoma różnymi metodami. W trakcie prac okazało się, że największym problemem technicznym jest usunięcie ugrowych przemalowań i wyekstrahowanie nadmiaru wtórnie użytych spoiw i tłustych zanieczyszczeń smolistych, w celu umożliwienia wykonania rekonstrukcji kolorystyki w technice klejowej. Z uwagi na różne rodzaje zanieczyszczeń do ich usuwania stosowano między innymi: wodę destylowaną, kombinacje rozpuszczalników, gumki typu Vishab oraz pastę lateksową prod. firmy Remmers Arte Mundit nr 5. Arte Mundit stanowi zmodyfikowaną emulsję lateksową. W wersji nr 5 zawiera dodatkowo różne stężenia dodatków kompleksujących i wzmacniających siłę czyszczenia, które podczas wulkanizacji albo się ulatniają, albo zostają trwale związane w suchej błonie. Niestety w przypadku przedmiotowej dekoracji, materiał sprawdził się tylko częściowo. Dużym zaskoczeniem było czarne przemalowanie gzymsu. Jedna z warstw okazała się być farbą nitro, stosowana powszechnie od lat 20 XX w.
2. Usunięto wadliwe lub spękań uzupełnienia, metodą mechaniczną.
3. W miejscach dezintegracji wykonano konsolidacje preparatem KSE 100 i 300 firmy Remmers.
4. Odspojenia podklejono zastrzykami z użyciem wapna hydraulicznego.
5. Głębokie ubytki wypełniono z użyciem warstwy podkładowej w postaci zaprawy mineralnej na bazie trasy.
6. Ubytki powierzchniowe formy rzeźbiarskiej i pęknięć wypełniono masą sztukatorską na bazie gipsu sztukatorskiego.
7. Powierzchnię stiuku odtłuszczono.
8. Opracowanie kolorystyczne wykonano przy użyciu farb klejowych na bazie metylocelulozy z dodatkiem pigmentów w proszku prod. Kremer.
9. Przygotowano powierzchnię przeznaczoną pod złocenia.
10. Położono wybrane elementy dekoracji - profile ram medalionów i wstążki, złotem płatkowym 23 karaty na mikstion.
11. Na wniosek komisji ocieplono kolor złota goldlackiem.
12. Opracowano kolorystycznie gzyms w kolorze różowo-ugrowym zgodnie z kolorystyką oryginału.

*Fot. nr 42 i 43. Stan w trakcie konserwacji.
Na zdjęciach etap w trakcie czyszczenia sztukaterii.*

*Na fot. nr 42 widoczne próby czyszczenia przy użyciu lateksu - Arte Mundit .
Metoda daje bardzo dobre efekty w usuwaniu zabrudzeń i częściowo także punktowań. Na fot nr 43 widoczny efekt usuwania zabrudzeń. Zdjęcie obrazuje skalę zabrudzenia dekoracji.*

Fot. nr 44 i 45. Stan w trakcie konserwacji.

Usuwanie warstw przemalowań ugrowych - warstwy klejowe i na spoiwie z winacetu.

Fot. nr 46 i 47. Stan w trakcie konserwacji.

Na fot. 46 widoczny znak armii rzymskiej - Senatus Populusque Romanus (SPQR) formuła oznaczająca "senat i lud/naród rzymski". Umieszczone na panopliach jako godło wojskowe.

Na fot. nr 47 widoczne uszkodzenia stiuku ostrym narzędziem powstałe prawdopodobnie w trakcie usuwania nawarstwień malarskich.

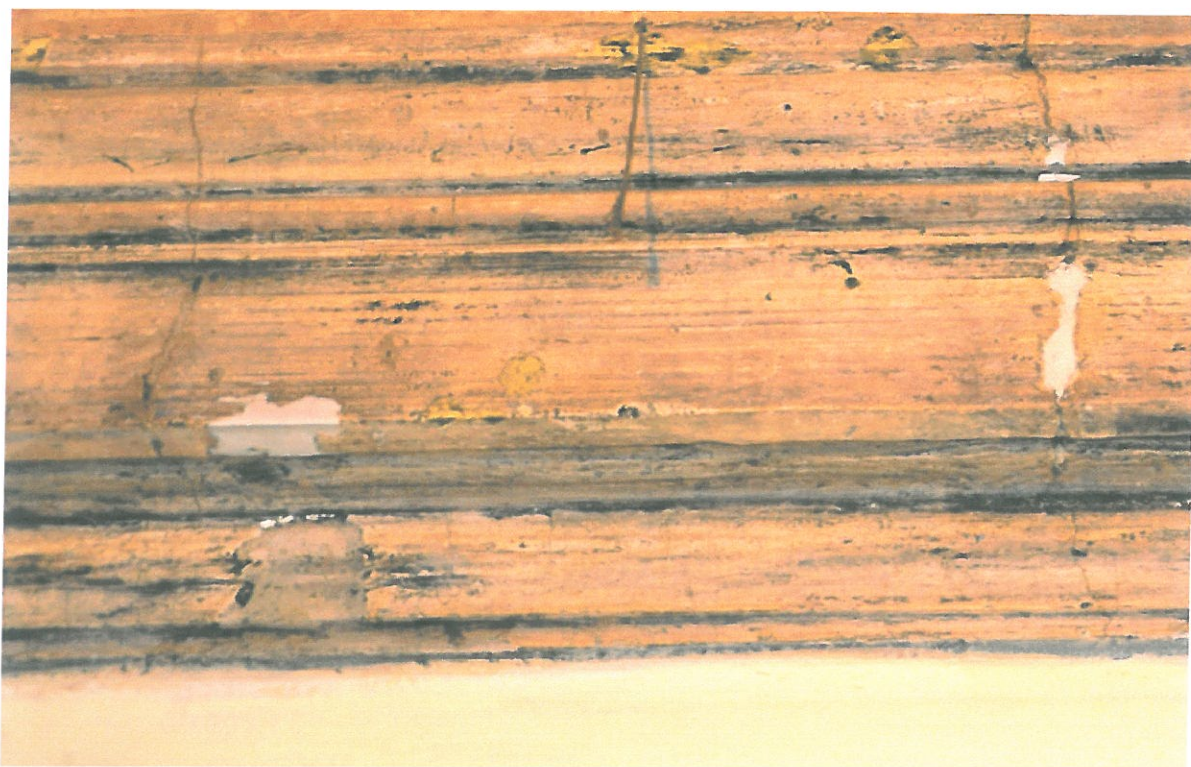
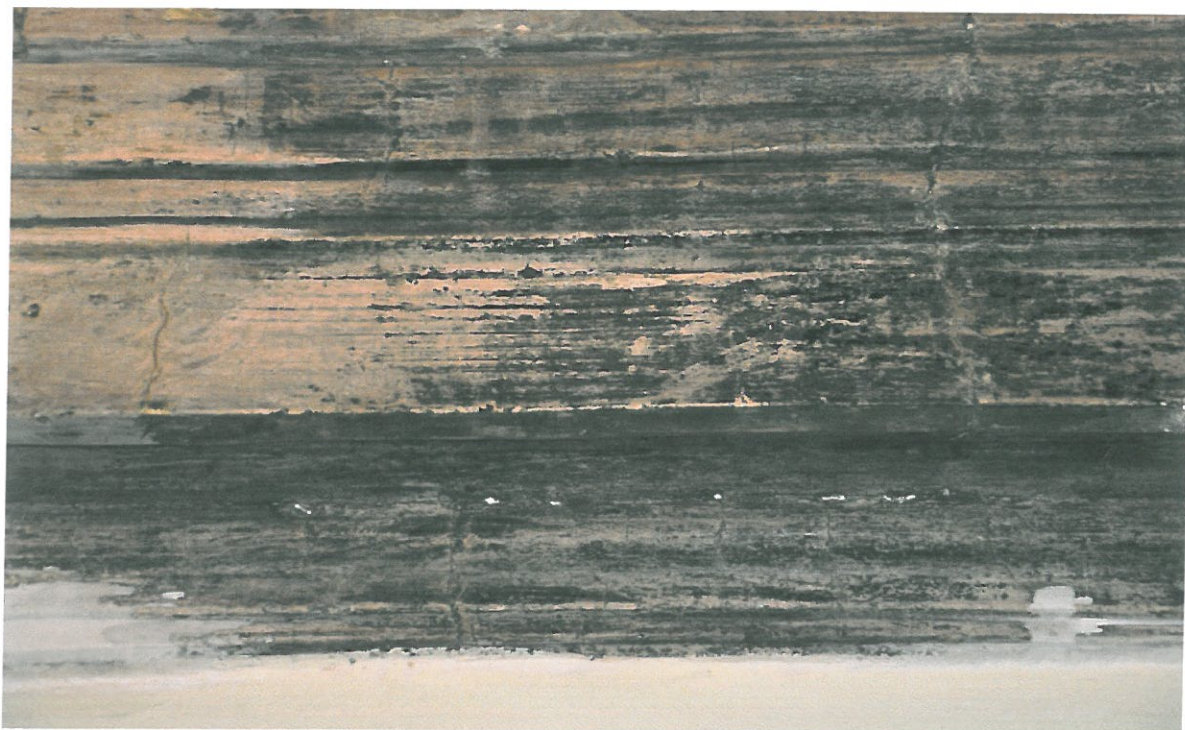

Fot nr 48 i 49. Stan w trakcie konserwacji. Usuwanie przemalowań z plafonu. Po usunięciu przemalówek ukazały się uzupełnienia ubytków tynku wraz ze zrekonstruowanymi elementami kompozycji.

Fot. nr 50 i 51. Stan w trakcie konserwacji.

Na fot. nr 50 widoczny etap w usuwaniu ugrowych przemalowań - odczyszczona lewa część kompozycji na ścianie zachodniej. Uwidoczniły się uzupełnienia stiuku wykonane w 1989 r. Ma fot. 51 ten sam fragment po oczyszczeniu z przemalowań.

*Fot. nr 52 i 53. Stan w trakcie konserwacji. Na fot nr 52 widoczny etap po usunięciu farb olejnych, w trakcie usuwania przemalowań klejowych.
na fot. nr 53 odsłonięta pierwotna kolorystyka gzymsu - kazeina wapienna i pigment czerwień żelazowa. Widoczna także faktura opracowania przypominająca usłojenie drewna.*

Fot. nr 54 i 55. Stan w trakcie konserwacji.

Na fot. nr 54, po usunięciu kitów widoczne są uszkodzenia tynku i stiuku - rozwarstwienia i dezintegracje zaprawy.

Na fot. 55 widoczny etap w trakcie uzupełniania ubytków i spękań masą sztukatorską na bazie gipsu.

Fot. nr 56, 57 i 58.

*Stan w trakcie konserwacji.
Sztukaterie po konserwacji
technicznej, przygotowane do
odtworzenia pierwotnej kolorystyki.*

Fot. nr 59 i 60.
Odtwarzanie kolorystyki dekoracji sztukatorskiej gabinetu
i rekonstrukcja złoceń.

Fot. nr 61, 62 i 63. Stan po konserwacji i odtworzeniu kolorystyki i złóceń.

ZALECENIA DLA UŻYTKOWNIKA

W celu uzyskania pełnego efektu wykonanych prac konserwatorskich, w ramach kontynuacji prac zalecamy:

1. dokonać przeglądu instalacji elektrycznej i wentylacyjnej - naprawić ew. wymienić. W przypadku pozostawienia wentylacji należy zmniejszyć metalową osłonę wentylatora do niezbędnej wielkości i pomalować ją w mniej agresywnym, kolorze np. grafitowy mat,
2. ustalić zasadność istnienia żelaznych pałąków na ścianach czołowych i ewentualnie wymienić lub usunąć,
3. wymienić drewniane cokoły na grubsze i ukryć w nich gniazdka elektryczne,
4. zaprojektować odpowiednie oświetlenie wnętrza i sklepienia z dobraniem odpowiedniej temperatury światła i formy opraw,
5. istniejące świadki wcześniejszych malowideł zabezpieczyć np. bibułą japońska i przykryć tynkiem,
6. odtworzyć kolorystykę ścian wg oryginalnej kolorystyki z uwzględnieniem opracowania odpowiedniej faktury tynków - wykonanie zatarcia zaprawą wapienno-piaskową o odpowiednim uziarnieniu - wg wzoru w odkrywce - fot nr 31,
7. kamienne obramienie drzwi w ścianie północnej należy zatynkować,
8. odkryte w 1949 r. wnęki w ścianach wschodniej i zachodniej należy eksponować,
9. Program prac konserwatorskich opracowany przez M. Widę nie przewidywał złocień dekoracji sztukatorskiej, dlatego zakres prac pozłotniczych został ograniczony do obramień medalionów i wstęg na których je "zawieszono". Analiza analogii i konsultacje z ekspertem od XVII w. sztukaterii dr Michałem Kurzeją wykazały że zakres złocień powinien być znacznie większy. Dlatego planując kontynuację prac w następnym roku, należy uwzględnić koszt złocień na profilach ram i perełkach oraz pozostałych wstęgach,

WARUNKI GWARANCJI

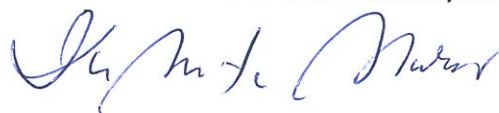
1. Wykonawca prac udziela Zamawiającemu - Gminie Kraków, reprezentowanej przez Zarząd Budynków Komunalnych w Krakowie 120 miesięcznej gwarancji i 36 miesięcznej rękojmi na wykonane prace konserwatorskie przy dekoracji sztukatorskiej Baltazara Fontany na sklepieniu tzw. Gabinetu (część Sali Fontany od podwórza).
2. Gwarancja nie obejmuje zniszczeń spowodowanych siłą wyższą, wybuchem, pożarem, zalaniem wodą lub innymi substancjami np. alkoholem, uszkodzeniem konstrukcyjnym, mechanicznym, dewastacją w tym np. graffiti oraz wynikających z normalnego użytkowania i naturalnego starzenia np. zakurzenie.
3. Pod rygorem utraty gwarancji - w trakcie trwania niniejszej gwarancji, Zamawiający nie może powierzyć jakichkolwiek prac przy sklepieniu innemu Wykonawcy, bez pisemnej zgody Wykonawcy prac objętych niniejszą gwarancją. W takim przypadku Zamawiający automatycznie traci gwarancję i jest zobowiązany do bezzwłocznego zwrotu zatrzymanej kaucji gwarancyjnej wraz z ustawowymi odsetkami.
4. Wszelkie ewentualne uszkodzenia dekoracji należy zgłosić Wykonawcy w nieprzekraczalnym terminie do 5 dni od ich powstania. Po tym czasie reklamacja może nie zostać uwzględniona z uwagi na np. postępujące zniszczenia. Ocena zakresu i przyczyny zniszczeń musi być dokonana Komisyjnie, przy udziale Zamawiającego i Wykonawcy. Ustalenia komisji muszą mieć formę pisemną. Uszkodzenia wynikające z wadliwego wykonania prac zostaną usunięte przez Wykonawcę w terminie do 10 dni w uzgodnionym przez Zamawiającego okresie. Uszkodzenia spowodowane przez Użytkownika w czasie trwania niniejszej gwarancji i rękojmi zostaną naprawione przez Wykonawcę na koszt Zamawiającego.
5. Zamawiający pod rygorem utraty gwarancji i rękojmi jest zobowiązany do przestrzegania zaleceń Wykonawcy przedstawionych w punkcie Postępowanie z obiektem.

POSTĘPOWANIE Z OBIEKTEM

We wnętrzach nad Salą Fontany należy przewidzieć funkcję nie powodującą obciążenia sklepienia lub wstrząsów. Nie należy umieszczać ciężkich mebli, szaf magazynowych itp.

Nie stawiać nad sklepieniem ścian działowych i nie generować wstrząsów - głośna muzyka, taniec, wiercenia itp.

1. Dekorację sztukatorską należy chronić przed pożarem, zalaniem i uszkodzeniem konstrukcyjnym i mechanicznym.
2. We wnętrzu Sali Fontany, na klatce schodowej i w sąsiednich pomieszczeniach powinny być zainstalowane czujki dymowe i alarm przeciw-pożarowy.
3. We wnętrzu musi obowiązywać całkowity zakaz palenia tytoniu.
4. Odkurzanie sztukaterii jest możliwe wyłącznie na sucho, przy użyciu odkurzacza ze specjalną szczotką z długim włosiem.
5. Obowiązuje całkowity zakaz przecierania dekoracji sztukatorskich ścierkami, zwłaszcza mokrymi.

23 września – 10 października 2016
mgr inż. arch., lic. hist. sztuki
Andrzej Bruno Kutiak
TU München

dla
ARS LONGA
Konserwacja Dziej Sztuki i Obiektów Zabytkowych
Danuta Mazur i Maciej Mazur, Sp.J.

Kwerenda –
Kamienica „Pod Gruszką”
Sala Fontanowska
ul. Szczepańska 1
31-011 Kraków

Sala Fontanowska, chronologia:

- powstanie dekoracji na zlecenie¹ chorążego Andrzeja Żydowskiego² po 1697 i przed 1703³⁴ (przed 1702 – tj. przed najazdem szwedzkim wg Karpowicza⁵);
- własność Andrzeja Żydowskiego do 1718 roku;⁶
- od poł. XVIII wieku do początków XIX wieku własność Morsztynów;⁷
- 1809: wybuch pożaru w przewodzie kominowym kamienicy;⁸
- 1820: Szymon Piwowarski właścicielem kamienicy;⁹
- 22 grudnia 1828: na drugim piętrze dochodzi do zajęcia się ogniem belek stropowych;¹⁰
- 1833 rok: przebudowa wg projektu i wykonania majstra murarskiego Francesco von Pierreta dla Józefa Dąbkowskiego, wprowadzono zmiany we wnętrzu sali od strony oficyny: pierwotny duży piec zamieniano na mniejszy, planowano zamurować wejście od strony klatki schodowej,¹¹ poza tym część wnętrza parteru adaptowano na sklepy, zmieniono dach i fasady od strony ul. Szczepańskiej i Rynku;

¹ Pagaczewski Julian, *Baltazar Fontana w Krakowie*, „Rocznik Krakowski” 11, 1909, s. 11

² Andrzej Jan Żydowski herbu Doliwa (zm. 1721) – chorąży krakowski w latach 1688–1721, stolnik krakowski w latach 1685–1688, podstarosta i sędzia grodzki krakowski w latach 1676–1719. (*Urzędnicy województwa krakowskiego XVI–XVIII wieku. Spisy*. Oprac. Stanisław Cynarski i Alicja Falniowska-Gradowska, Kórnik 1990, s. 276)

³ Kurzej Michał, *Siedemnastowieczne sztukaterie w Małopolsce*, Kraków 2012, s. 469

⁴ *Encyklopedia Krakowa*, red. Antoni Henryk Stachowski, Kraków 2000

⁵ Karpowicz Mariusz, *Baldasar Fontana 1661-1733. Un Berniniano ticinese in Moravia e Polonia*, Lugano 1990, s. 52, 203; faktem jest, że 19 sierpnia 1702 roku: „Malarz (...) odjechał z panem Stucatorem (B. Fontana - przyp. aut.) do Ołomonca reitrując przed Szwedami” [za:] Pagaczewski Julian, *Baltazar Fontana w Krakowie*, [w:] „Rocznik Krakowski” 11, 1909, s. 15

⁶ Komorowski Waldemar, Sudacka Aldona, *Rynek Główny w Krakowie*, Wrocław 2008, s. 74

⁷ *Ibidem*

⁸ ANK V: ABM 193

⁹ *Ibidem*

¹⁰ *Ibidem*

¹¹ ANK V: ABM 193, zatwierdzony plan z dnia 1 kwietnia 1833 roku – piec obecny w pomieszczeniu sklepionym kolebką na planie z 1833 roku, z pewną rezerwą, można rekonstruować jako formę o szerokiej bazie

- I poł. XIX w.: pensja dla panien Julii Brossard;¹²
- poł. XIX w.: mieszkanie własne Jana Radziwińskiego (zm. 1866), lekarza hrabiów Potockich, ichtiologa, kolekcjonera sztuki;¹³
- przed 1866 rokiem: uzupełnienia w okładzinie z fliz holenderskich z inicjatywy Jana Radziwińskiego;¹⁴
- maj 1874: własność¹⁵ Fortunata Grabowskiego (1823-1893);¹⁶
- 1893: Władysław Ekielski, prace restauracyjne¹⁷ właścicielką spadkobierczyni Fortunata Gralewskiego, Józefa Gralewska (wdowa);¹⁸
- wiosna 1898: I piętro kamienicy wynajęto na kawiarnię Franza Sauera;¹⁹
- 1898: otwarcie kawiarni poprzedził remont wnętrza, w zakres prac wchodziło m.in.: zakładanie rur gazowych, restaurowanie drzwi i okien, restauracja dekoracji sztukatorskiej;²⁰
- 1900-1909: powstanie dokumentacji fotograficznej w zakładzie Ignacego Kriegera, przypuszczalnie na zlecenie Juliana Pagaczewskiego;²¹
- 1919: właściciel posesji inż. Franciszek Drobniaak przeprowadza prace remontowe i wymianę kanalizacji, prace prowadzone przez „Spółnię Budowlaną Stryjeński, Mączyński, Korn”;²²
- 27 stycznia 1927 roku prace remontowe na I piętrze: przebudowa toalet, wg planu obie sale z dekoracją sztukatorską nie są ze sobą skomunikowane, posiadają również odmienne funkcje (opis pomieszczeń nieczytelny);²³
- od 1927 roku: na I piętrze mieściła się restauracja „Ziemiańska”²⁴, kontynuująca tradycje lokalu Sauera, później kawiarnia „Centralna”,²⁵ funkcjonująca od 1939 pod nazwą „Pod Żółtą Gruszką”;²⁶

wypełniającą niemal cały południowy narożnik sali, sięgając do połowy ściany krótszej i do ok. 2/5 długości ściany dłuższej i o znacznie węższej nastawie

¹² Komorowski Waldemar, Sudacka Aldona, *op. cit.*, s. 74

¹³ *Ibidem*

¹⁴ *Kalendarz Krakowski Józefa Czecha na rok 1899*, s. 94-95, [za:] Oczko Piotr, Pluis Jan, *Błękit Marii Kazimierzy? Holenderskie flizy oraz program ikonograficzny w Sali Fontany w krakowskiej kamienicy „Pod Gruszką”*, [w:] „Biuletyn Historii Sztuki”, 76, (2014), s. 76-77

¹⁵ właściciel od 1858 roku? (pod tym rokiem odnotowany został zakup apteki „Pod Żółtym Tygrysem”)

¹⁶ ANK V: ABM f.822

¹⁷ Kaczowska Barbara, *Dom pod Gruszką*, [on-line:] izbalekarska.pl/dom-pod-gruszką-szczepaska-1/, po weryfikacji dokumentacji archiwalnej (ANK V: ABM f.822) można stwierdzić, że prace Władysława Ekielskiego odnosiły się głównie do projektu drewnianych witryn sklepowych

¹⁸ ANK V: ABM f.822

¹⁹ „Kalendarz Krakowski Józefa Czecha na rok 1899”, s. 94-95, [za:] Oczko Piotr, Pluis Jan, *op. cit.*, s. 76

²⁰ *Ibidem*: „ale też bardzo starannie i umiejętnie kazał swoim kosztem rzeźby odczyścić i częściowo odsłonić, tak że dziś wystąpiły one na jaw z całą swoją pierwotną czystością i świetnością”.

²¹ Pagaczewski Julian, *op. cit.*, s. 3-50., fotografie w zbiorach: Archiwum Narodowego w Krakowie: ANK III A-V-1661 oraz (komplet) MHK: 1647/K i kolejne.

²² ANK V: ABM f.822

²³ *Ibidem*, plan wzbudza pewne wątpliwości co do staranności wykonania, np. w sali od podwórza zaznaczone zostały np. dwa otwory okienne

²⁴ Komorowski Waldemar, Sudacka Aldona, *op. cit.*, s. 75; kawiarnia funkcjonuje jako „Ziemiańska” w kwietniu 1929 roku: ANK V: ABM f.822

²⁵ Oczko Piotr, Pluis Jan, *op. cit.*, s. 75

²⁶ Komorowski Waldemar, Sudacka Aldona, *op. cit.*, s. 75

- czerwiec 1934: objęcie zarządu przymusowego nad obiektem przez Karola Przybila, poprzedni zarządca miał doprowadzić nieruchomość do złego stanu technicznego i obciążenia hipoteki;²⁷
- od września 1936 roku kamienica przeszła na własność Izby Lekarskiej;²⁸
- maj 1938 – na I piętrze funkcjonowała kawiarnia „Centralna” (właścicielka Karolina Górską, zalegała z czyszem i miała być eksmitowana), na lato tego roku Izba Lekarska planowała gruntowny remont I piętra i klatki schodowej;²⁹
- lipiec 1938: trwały prace remontowe na I piętrze³⁰ jednak ograniczały się do prac elewacyjnych w okresie do września 1938 roku (ganek od podwórza);³¹
- wiosną 1939 roku otworzono kawiarnię literacką „Pod Żółtą Gruszką”;³²
- pod koniec 1939 przemianowana na „Literarisches Kaffeehaus”;^{33 34}
- prawdopodobne wydaje się połączenie obu sal łukiem w okresie okupacji niemieckiej;³⁵
- 27 grudnia 1949-17 lutego 1950: prace konserwatorskie w sali sklepionej beczkowo, pod kierownictwem Eugeniusza Czuhorskiego; badania stratygraficzne wykazały istnienie czterech warstw malatury klejowej: wyżej dwóch białych i niżej dwóch ugru różowego;³⁶
- 27 lutego – 31 marca 1950: prace konserwatorskie pod kierownictwem Eugeniusza Czuhorskiego w „pokoju krzyżowo sklepionym”, m. in. usunięcie przemaalowań klejowych, uznanie jednolitej polichromii w kolorze czerwonego ugru za pierwotną;³⁷
- 1951: decyzją premiera J. Cyrankiewicza lokal przejęło Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich;³⁸
- 1,2,5 lutego 1955: badania konserwatorskie, Zofia Noworol (?), Zofia Stawowiak;³⁹
- 9 lutego 1955: pismo prof. Mariana Słoneckiego, który przedstawił wyniki badań konserwatorskich; uznanie, że „oryginalny kolor jest przemaalowany kolorem ugru”;⁴⁰
- listopad 1967- 7 czerwiec 1968: prace konserwatorskie dekoracji sztukatorskiej pod kierownictwem J. Strużyńskiego, członkowie zespołu konserwatorskiego: J. Styra-Nawrocka, M. Szeremata (?), T. Koryński, J. Strzałkowski, Z. Szuflika, M. Morchaj (?), K. Prądyńska, M. Orkisz;⁴¹

²⁷ ANK V: ABM f.822

²⁸ W akcie umowy sprzedaży z dnia 28 lutego 1936 roku zapisano: „Intabulujemy prawo własności tej realności na rzecz Izby Lekarskiej w Krakowie, a to w stopniu hipotecznym zanotowanym 11 września 1936 roku...”, wg Kaczkowska Barbara, *op. cit.*

²⁹ ANK V: ABM f.822: pismo Izby Lekarskiej z dnia 9 maja 1938 do Zarządu Miejskiego w stoł.-król. M. Krakowie

³⁰ *Ibidem*

³¹ *Ibidem*, adnotacja na piśmie z 11 maja 1938, datowana na 17 września 1938, prac związanych z remontem podłogi w sali restauracyjnej miano nie wykonać

³² Komorowski Waldemar, Sudacka Aldona, *op. cit.*, s. 75

³³ *Ibidem*

³⁴ wg Oczko Piotr, Pluis Jan, *op. cit.*, s. 75 i Kaczkowska Barbara, *op. cit.* była to stołówka *nur für Deutsche* dla członków Waffen SS, informacje te są powtarzane bez podania źródła

³⁵ przypuszczenie dra Waldemara Komorowskiego, do której przychylił się autor kwerendy

³⁶ NID: K-316 (412): Eugeniusz Czuhorski, *Prace konserwatorskie stiuków B. Fontany przy ulicy Szczepańskiej 1 w Krakowie* [dziennik prac]

³⁷ *Ibidem*, Eugeniusz Czuhorski, *Sprawozdanie*

³⁸ Kaczkowska Barbara, *op. cit.*

³⁹ NID: K-316 (412): *Opis techniczny*

⁴⁰ *Ibidem*, wspomniany w piśmie prof. Słoneckiego ówczesny konserwator sal to dr Józef Lepiarczyk

⁴¹ NID: K-316 (412)

- 6 marca 1968: projekt osłony wentylatora skrzydełkowego, autorstwa T. Sikory i L. Stachowskiego;⁴²
- 1972: stan ogólny budynku oceniono na „częściowo zły”;⁴³
- 1977: planowane oczyszczenie istniejącej posadzki dębowej i przybicie nowych listew przyściennych;⁴⁴
- 1979-1980: prace remontowe w obiekcie, podbicie fundamentów, „modernizacja wnętrza”, wyburzenia ścianek działowych na II piętrze i wymiana podłóg w pomieszczeniach nad salami z dekoracją sztukatorską;⁴⁵
- 1981: opracowanie planów architektonicznych dla całego obiektu;⁴⁶
- styczeń 1989: raport związany z rysami, które pojawiły się na sklepieniu w sali beczkowej;⁴⁷
- wrzesień 1989-17 grudzień 1989: prace konserwatorskie w salach z dekoracją sztukatorską; wykonawcy: J. Wojtuniak-Strużyńska, Z. Skupio, J. Styrna, B. Siatka-Bec; rzeczoznawcy: K. Borkowska-Niemojewska, Z. Knaus, T. Knaus.⁴⁸
- 2009: program prac konserwatorskich opracowany przez B. Bobę-Dygę (Art Forum), na potrzeby którego wykonano badania stratygraficzne ścian pomieszczeń na I piętrze, prace konserwatorskie objęły wyłącznie ceramiczną okładzinę ścienną.⁴⁹

⁴² AMKZ: 1065/03; *Projekt detali archit. tech.-rob*; (m. in. zalecenie projektowe pomalowania osłony „olejne na mat w kolorze ściany sali Fontany”

⁴³ AMKZ: 95/03, *Wytyczne do kompleksowego remontu bloku nr 12...*, s. 25

⁴⁴ AWUOZ: 2572/77

⁴⁵ AMKZ: 1065/03, s. 12

⁴⁶ ANK V: MPB 29/1784/1424, arch. K. Filuś, arch. P. Bielański

⁴⁷ AMKZ: 1065/03: Z. Rawicki, Z. Kwinta, T. Rudka, *Opinia techniczna w sprawie sklepienia w sali Fontany...*, 30.01.1989

⁴⁸ AWUOZ: 16.004/90, *Dokumentacja z prac konserwatorskich*

⁴⁹ Wida Małgorzata, Kamienica „Pod Gruszką”, *wystrój ścian i sklepień tzw. Sali Baltazara Fontany, ul. Szczepańska 1, Kraków. Program prac konserwatorskich i badań konserwatorskich*, Kraków październik 2015, s. 19

Zbiory poddane kwerendzie

Archiwum Miejskiego Konserwatora Zabytków (AMKZ)
Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków (AWUOZ)
Archiwum Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Oddział w Krakowie⁵⁰ (NID)
Archiwum Narodowe w Krakowie, Oddział III (ANK III)
Archiwum Narodowe w Krakowie, Oddział V (ANK V)
Muzeum Historii Krakowa (MHK)
Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie (ASP)
Muzeum Narodowe w Krakowie, Pracownia Ikonografii Krakowa (MNK)

Archiwalia wykorzystane w opracowaniu

ANK III: A-V-1661 – fotografia autorstwa I. Kriegera, widok na stiuki sklepienia żebrowego
ANK V: ABM 193 – plany i oficjalne pisma związane z pracami budowlanymi od ok. 1810 do lat 60. XIX wieku
ANK V: ABM f.822 - plany i oficjalne pisma związane z pracami budowlanymi od ok. 1870 do 1939 roku
ANK V: MPB 29/1784/1424 – Koncepcja programowo-architektoniczna, arch. A. Filuś, 1981
ANK V: PRZ 29/1498/1184 – Sprawozdanie z badań interwencyjnych na obecność polichromii w pomieszczeniach II piętra, 1979

AMKZ: 95/03 – Kraków, Stare Miasto, Wytyczne do bloku nr 12 [plany, analizy, opis]
AMKZ: 1065/03 – Dokumentacja z prac konserwatorskich, 1989; Opinia techniczna w sprawie sklepienia w Sali Fontany, 1989; Projekty detali arch.-tech.-rob. [kserokopie]

AWUOZ: 2572/77 – Projekt techniczny przebudowy lokalu Klubu Dziennikarzy, 1977
AWUOZ: 5431/79 - Sprawozdanie z badań interwencyjnych na obecność polichromii w pomieszczeniach II piętra, 1979 [duplikat z ANK V: PRZ 29/1498/1184]
AWUOZ: 6828/81 - Koncepcja programowo-architektoniczna, arch. A. Filuś, 1981
AWUOZ: 14.085/89 - Opinia techniczna w sprawie sklepienia w Sali Fontany, 1989 [oryginał]
AWUOZ: 16.004/90 – Dokumentacja z prac konserwatorskich, 1989 [oryginał], dokumentacja fotograficzna (czarno-biała)

MHK: od 1647/K do 1650/K - Natan lub Amalia Krieger, ok. 1900 r. (1909r.)
MHK: Fs153/IX - pozytyw z kliszy 1647/K
MHK: 7685/N/1-3, 7686/N/1-3, 7687/N/1-3, 7688/N/1-3 - Janusz Podlecki, 1973 r. (stiuki w tle)
MHK: 8603/N/323-325, 8603/N553,554 - Henryk Hermanowicz, ok 1968 r
MHK: Fs21258/IX/1-2 - autor nieznany, ok. 1955 r.

NID: K-316 (412) – Protokół z przeprowadzonych prac konserwatorskich 1967/1968, Sprawozdanie z prac konserwatorskich, aut. E. Czuhorskiego, 1950; Sprawozdanie i zalecenia, prof. M. Słonecki, 1955

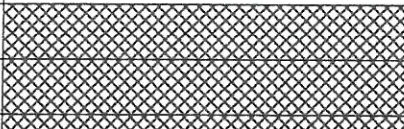
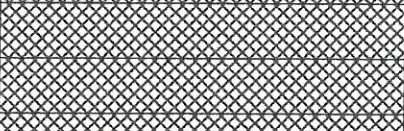
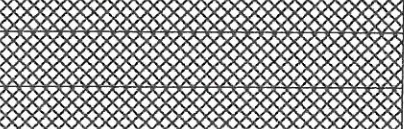
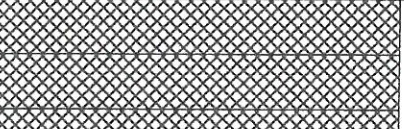
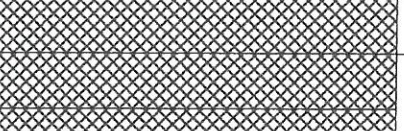
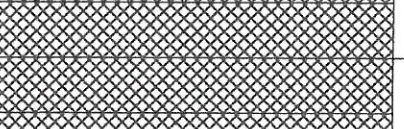
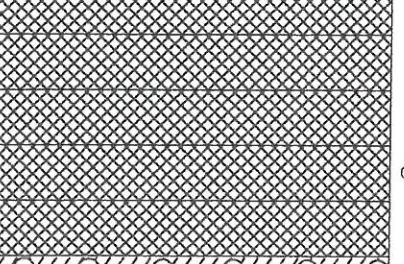
⁵⁰ dawniej Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Krakowie, ul. św. Tomasza 8/7

Literatura

- Banach Jerzy, *Ikonomia Rynku Głównego w Krakowie*, Kraków 1998.
- Bieniarzówna Janina, Małeczki Jan J., *Dzieje Krakowa. Kraków w wiekach XVI-XVIII*, Kraków 1984.
- Estreicher Karol jr, *Kraków. Przewodnik dla zwiedzających miasto i jego okolice*, Kraków 1931.
- Gębarowicz Mieczysław, *Szkice z historii sztuki XVII wieku*, Toruń 1966.
- Jakubowski Krzysztof, *Kawa i ciastko o każdej porze. Historia krakowskich kawiarni i cukierni*, Kraków 2012.
- Jędrzejczyk Olgierd, *Kartki z hejnałem*, Kraków 1991.
- Jędrzejczyk Olgierd, *Morda reportera czyli Dom Pod Gruszką*, Kraków 1995.
- Kaczkowska Barbara, *Dom pod Gruszką*, [dostęp on-line 15.09.2016:] izbalekarska.pl/dom-pod-gruszką-szczepaska-1/
- Karpowicz Mariusz, *Baltazar Fontana*, Warszawa 1994.
- Karpowicz Mariusz, *Baldasar Fontana 1661-1733. Un Berniniano ticinese in Moravia e Polonia*, Lugano 1990.
- Karpowicz Mariusz, *Baltazar Fontana – rzeźbiarz*, „Rocznik Historii Sztuki”, XX, 1994.
- Komorowski Waldemar, Sudacka Aldona, *Rynek Główny w Krakowie*, Wrocław 2008.
- Kurzej Michał, *Siedemnastowieczne sztukaterie w Małopolsce*, Kraków 2012.
- Łuszczkiewicz Władysław, *O zbiorze obrazów po ś. p. Drze Radziwińskim, zmarłym w Krakowie 1866 roku*, „Czas”, Kraków, 12.01.1868, nr 9.
- Oczko Piotr, Pluis Jan, *Błękit Marii Kazimierzy? Holenderskie flizy oraz program ikonograficzny w Sali Fontany w krakowskiej kamienicy „Pod Gruszką”*, „Biuletyn Historii Sztuki”, 76, (2014), s. 53-82.
- Opalińska Stanisława, *Józef Brodowski, 1781-1853. Malarz i rysownik starego Krakowa*, Kraków 2005.
- Pagaczewski Julian, *Baltazar Fontana w Krakowie*, „Rocznik Krakowski” 11, 1909, s. 3-50.
- Pagaczewski Julian, *Geneza i charakterystyka sztuki Baltazara Fontany*, „Rocznik Krakowski”, 30, 1938, s. 3-48.
- Purchla Jacek, *O architekturze krakowskiej połowy XIX wieku*, „Rocznik Krakowski”, 53, 1987.
- Rożek Michał, *Urbs celeberrima. Przewodnik po zabytkach Krakowa*, Kraków 2012.
- Sroka Stanisław, *Jan Radziwiński, Polski Słownik Biograficzny*, Wrocław 1987, t. XXX.
- Wida Małgorzata, *Kamienica „Pod Gruszką”, wystrój ścian i sklepień tzw. Sali Baltazara Fontany, ul. Szczepańska 1, Kraków. Program prac konserwatorskich i badań konserwatorskich*, Kraków październik 2015.
- Dom Pod Gruszką, Encyklopedia Krakowa*, red. Stachowski Antoni Henryk, Warszawa-Kraków 2000.
- Urzędnicy województwa krakowskiego XVI-XVIII wieku. Spisy*, red. Cynarski Stanisław, Falniowska-Gradowska Alicja, Kórnik 1990.

STRATYGRAFIA ZBIORCZA

SZTUKATERIA SALA " GABINET"

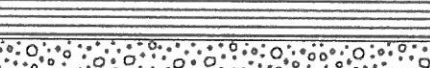
WARSTWY TECHNOLOGICZNE	OZNACZENIE GRAFICZNE	DATOWANIE	FAZA CHRONOLOGICZNA	CHARAKTERYSTYKA WARSTWY
28		1989r.	VIII	WARSTWA MALARSKA
27				WARSTWA MALARSKA
26				WARSTWA MALARSKA
25				WARSTWA MALARSKA
24		1967- 68r.	VII	WARSTWA MALARSKA
23				WARSTWA MALARSKA
22		1949- 50r.	VI	WARSTWA MALARSKA
21				WARSTWA MALARSKA
20				WARSTWA MALARSKA
19				WARSTWA MALARSKA
18				ZAPRAWA
17		?	V	WARSTWA MALARSKA
16				WARSTWA MALARSKA
15				WARSTWA MALARSKA
14				WARSTWA MALARSKA
13		1939r.	IV	WARSTWA MALARSKA
12		1900- 09r.	III	WARSTWA MALARSKA
11	WARSTWA MALARSKA			
10		1899r.	II	METAL POZŁOTNICZY
9				WARSTWA MALARSKA
8				WARSTWA MALARSKA
7		OK 1690- 1703	I	WARSTWA MALARSKA
6				WARSTWA MALARSKA
5				WARSTWA MALARSKA
4				WARSTWA MALARSKA
3				WARSTWA MALARSKA
2				WARSTWA MALARSKA
1				

OPIS WARSTW:

- 28/VIII-warstwa malarska umbra, klekowska + poioctan winylu
- 27/VIII-warstwa malarska ugrowa, klekowska + poioctan winylu
- 26/VIII-warstwa malarska czarna, gzyms, klekowska + poioctan winylu
- 25/VIII-warstwa malarska, rysunek, plafon, klekowska + poioctan winylu
- 24/VII-warstwa malarska, punktowanie kreską, spoiwo nieznane
- 23/VII-warstwa malarska, punktowanie scalające, spoiwo nieznane
- 22/VI-warstwa malarska brunatno-czerwona, spoiwo nieznane
- 21/VI-warstwa malarska czarna, olejna, gzyms
- 20/VI-warstwa malarska, punktowanie sztukaterii, spoiwo nieznane
- 19/VI-warstwa malarska, plafon, technika temperey
- 18/VI-zaprawa, cienka zacierka, wapienno-piaskowa, pasy brzeżne
- 17/V-warstwa malarska biała klejowa
- 16/V-warstwa malarska biała, klejowa
- 15/V-warstwa malarska różowa, plafon, pigmenty: ochry czerwone, czerń roślinna, biel wapienna
- 14/V-warstwa malarska czarna, gzyms
- 13/IV-warstwa malarska ugrowa czerwień, pigment żelazowy
- 12/III-warstwa malarska czerwona, pigment żelazowy
- 11/III-warstwa malarska biała
- 10/II-metal pozłotniczy
- 9/II-warstwa malarska czerwougrowa, olejna
- 8/II-warstwa malarska, węglan wapnia
- 7/I-warstwa malarska jasny ugier, gzyms
- 6/I-warstwa malarska ciemny ugier, gzyms
- 5/I-warstwa malarska jasny ugier, gzyms
- 4/I-warstwa malarska różowa, gzyms
- 3/I-warstwa malarska, rysunek, plafon, pigment: sangwina
- 2/I-warstwa malarska biała, spoiwo białkowe- kazeina
- 1/I- masa sztukatorska wapienno piaskowa z dodatkiem gipsu

STRATYGRAFIA

GZYMS

WARSTWY TECHNOLOGICZNE	OZNACZENIE GRAFICZNE	DATOWANIE	FAZA CHRONOLOGICZNA	CHARAKTERYSTYKA WARSTWY
12		XXw	IV	WARSTWA MALARSKA
11				WARSTWA MALARSKA
10		XXw	III	WARSTWA MALARSKA
9				POBIAŁA
8				ZAPRAWA
7		?	II	WARSTWA MALARSKA
6				WARSTWA MALARSKA
5				WARSTWA MALARSKA
4				WARSTWA MALARSKA
3		ok. 1698- 1703r	I	WARSTWA MALARSKA
2		?	II	ZAPRAWA
1		ok. 1698- 1703w.	I	MASA SZTUKATORSKA

OPIS WARSTW:

12/IV-warstwa malarska czarna, klejowa+polioctan winylu

11/IV-warstwa malarska biała

10/III-warstwa malarska, czarna, olejna

9/III-pobiała

8/III-zaprawa, cienka zacierka gipsowa

7/II-warstwa malarska jasny ugier

6/II-warstwa malarska jasny ugier

5/II-warstwa malarska ciemny ugier

4/II-warstwa malarska ugrowa

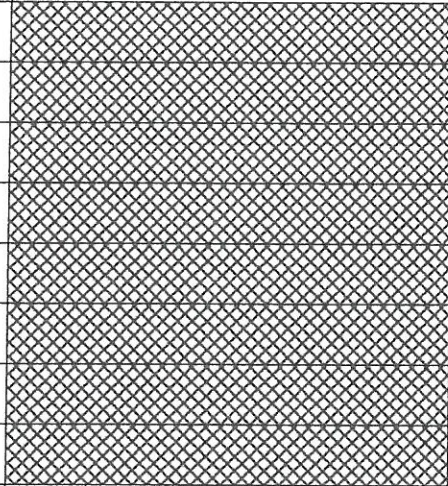
3/I-warstwa malarska, jasny róż

2/II-zaprawa, barwiony w masie kit, odcień jasnego różu

1/I- masa sztukatorska wapienno piaskowa z dodatkiem gipsu

STRATYGRAFIA

PLAFON

WARSTWY TECHNOLOGICZNE	OZNACZENIE GRAFIKICZNE	DATOWANIE	FAZA CHRONOLOGICZNA	CHARAKTERYSTYKA WARSTWY
9		XXw.	V	WARSTWA MALARSKA
8				WARSTWA MALARSKA
7		XX w.?	IV	WARSTWA MALARSKA
6				WARSTWA MALARSKA
5		XXw.?	III	WARSTWA MALARSKA
4		XIX w.?	II	WARSTWA MALARSKA
3		ok 1698- 1703r.	I	WARSTWA MALARSKA
2				WARSTWA MALARSKA
1				MASA SZTUKATORSKA

OPIS WARSTW:

9/V-warstwa malarska, rysunek, sangwina, spoiwo klejowe + polioctan winylu

8/V-warstwa malarska ugrowa

7/IV-warstwa malarska, rysunek, sangwina, spoiwo olejne

6/IV-warstwa malarska ugrowa

5/III-warstwa malarska biała

4/II-warstwa malarska biała

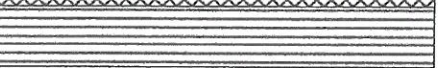
3/I-warstwa malarska, rysunek, sangwina

2/I-warstwa malarska jasny róż

1/I- masa sztukatorska wapienno piaskowa z dodatkiem gipsu

STRATYGRAFIA ZBIORCZA

SCIANA POŁUDNIOWA

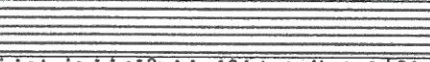
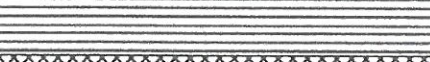
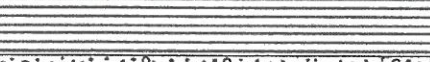
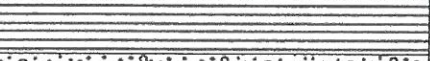
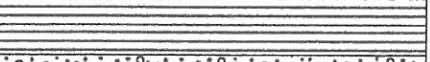
WARSTWY TECHNOLOGICZNE	OZNACZENIE GRAFICZNE	DATOWANIE	FAZA CHRONOLOGICZNA	CHARAKTERYSTYKA WARSTWY
24		XX w - po 1960r.	VI	WARSTWA MALARSKA
23				WARSTWA MALARSKA
22				ZAPRAWA
21		XX w - lata 50	V	WARSTWA MALARSKA
20				ZAPRAWA
19				ZAPRAWA
18		XX w, 1900r.?	IV	WARSTWA MALARSKA
17				WARSTWA MALARSKA
16				WARSTWA MALARSKA
15				POBIAŁA
14				ZAPRAWA
13		?	III	WARSTWA MALARSKA
12				POBIAŁA
11				ZAPRAWA
10		?	II	WARSTWA MALARSKA
9				WARSTWA MALARSKA
8				POBIAŁA
7				ZAPRAWA
6		XVIII w.	I	WARSTWA MALARSKA
5				WARSTWA MALARSKA
4				WARSTWA MALARSKA
3				POBIAŁA
2				ZAPRAWA
1				WĄTEK MIESZANY

OPIS WARSTW:

- 24/VI- warstwa malarska jasny żółty
- 23/VI- warstwa malarska jasny róż
- 22/VI- zaprawa, zacierka gipsowa
- 21/V- warstwa malarska jasny ugier
- 20/V- zaprawa, zacierka gipsowa
- 19/V- zaprawa, zacierka brazowo szara
- 18/IV- warstwa malarska ciemny brąz
- 17/IV- warstwa malarska jasny brąz, ugier
- 16/IV- warstwa malarska jasny brąz, ugier
- 15/IV- pobiata
- 14/IV- zaprawa wapienno-piaskowa, gruboziarnista ok. 5cm.
- 13/III- warstwa malarska czarna
- 12/III- pobiata
- 11/III- zaprawa
- 10/II- warstwa malarska czarna
- 9/II- warstwa malarska szara
- 8/II- pobiata
- 7/II- zaprawa
- 6/I- warstwa malarska jasna szara
- 5/I- warstwa malarska jasno ugrowa
- 4/I-warstwa malarska szara
- 3/I- pobiata jasna zółta
- 2/I-zaprawa wapienno-piaskowa, gruboziarnista
- 1/I- watek mieszany, cegła, kamień

STRATYGRAFIA ZBIORCZA

ŚCIANA WSCHODNIA

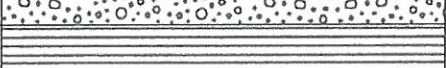
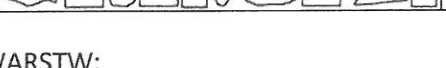
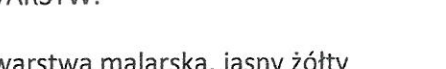
WARSTWY TECHNOLOGICZNE	OZNACZENIE GRAFICZNE	DATOWANIE	FAZA CHRONOLOGICZNA	CHARAKTERYSTYKA WARSTWY
21		XXw.	VI	WARSTWA MALARSKA
20				WARSTWA MALARSKA
19				ZAPRAWA
18		XXw.	V	WARSTWA MALARSKA
17				POBIAŁA
16				ZAPRAWA
15		XXw. ?	IV	WARSTWA MALARSKA
14				WARSTWA MALARSKA
13				WARSTWA MALARSKA
12				POBIAŁA
11		?	III	WARSTWA MALARSKA
10				POBIAŁA
9				ZAPRAWA
8		?	II	WARSTWA MALARSKA
7				POBIAŁA
6				ZAPRAWA
5		XVIII w.	I	WARSTWA MALARSKA
4				WARSTWA MALARSKA
3				POBIAŁA
2				ZAPRAWA
1				WATEK MIESZANY

OPIS WARSTW:

- 21/VI-warstwa malarska jasna żółta
- 20/VI- warstwa malarska różowa
- 19/VI- zaprawa, zacierka gipsowa
- 18/V- warstwa malarska jasna
- 17/V- pobiata
- 16/V- zaprawa, cienka zacierka
- 15/IV- warstwa malarska jasno brazowa
- 14/IV- warstwa malarska ciemno brazowa
- 13/IV- warstwa malarska jasno brązowa
- 12/IV- pobiata
- 11/III- warstwa malarska szara
- 10/II- pobiata, jasna ciepły odcień
- 9/III- zaprawa, cienka zacierka gipsowa
- 8/II- warstwa malarska różowa
- 7/I- pobiata
- 6/II- zaprawa, cienka zacierka
- 5/I- warstwa malarska jasna szarougrowa
- 4/I-warstwa malarska jasna szara
- 3/I-pobiata
- 2/I-zaprawa gruboziarnista
- 1/I- watek mieszany, kamienno-ceglany

STRATYGRAFIA ZBIORCZA

ŚCIANA ZACHODNIA

WARSTWY TECHNOLOGICZNE	OZNACZENIE GRAFICZNE	DATOWANIE	FAZA CHRONOLOGICZNA	CHARAKTERYSTYKA WARSTWY
18		XXw po 1960r.	V	WARSTWA MALARSKA
17				WARSTWA MALARSKA
16				POBIAŁA
15				WARSTWA MALARSKA
14				POBIAŁA
13				ZAPRAWA
12				POBIAŁA
11		XXw - lata 50?	IV	WARSTWA MALARSKA
10				WARSTWA MALARSKA
9		XXw - 1900?	III	WARSTWA MALARSKA
8				WARSTWA MALARSKA
7		XVIIw?	II	WARSTWA MALARSKA
6				POBIAŁA
5				ZAPRAWA
4				ZAPRAWA
3		XV w?	I	WARSTWA MALARSKA
2				ZAPRAWA
1				WĄTEK MIESZANY

OPIS WARSTW:

18/V- warstwa malarska, jasny żółty

17/V- warstwa malarska, jasny róż

16/V- pobiałą, zacierka gipsowa

15/V- warstwa malarska, jasny ugięty

14/V- pobiałą

- 13/V- zaprawa, cienka szara
- 12/V- pobiata
- 11/IV- warstwa malarska brazowa
- 10/IV- warstwa malarska ciemny brąz
- 9/III- warstwa malarska czarna, pasy
- 8/III- warstwa malarska, ciemny ugier
- 7/II- warstwa malarska szara
- 6/II- pobiata gipsowa, jasno zółta
- 5/II- zaprawa brazowa, cienka
- 4/II-zaprawa szara, gruboziarnista
- 3/I- warstwa malarska zielona, malowidło gotyckie
- 2/I-zaprawa wapienno-piaskowa, gruboziarnista
- 1/I- wątek mieszany, cegła, kamień

Kraków, 26. 09. 2016

**Kamienica Pod Gruszką - sztukaterie.
Badania laboratoryjne próbek warstw malarskich.**

Przedmiotem badań były próbki warstw malarskich pobrane z elementów sztukaterii w celu określenia rodzaju pigmentu i spoiwa. Badania przeprowadzono metodą mikroskopową oraz mikrochemiczną.

Próbka nr 1. kwatera I, tło, 2 warstwa chronologiczna

Pod mikroskopem widoczne cząstki zaprawy o żółtawym zabarwieniu. Próbka rozpuszcza się w 2M HCl z wydzielaniem CO₂. W roztworze pojawiają się kryształki gipsu. Reakcja z K₄[Fe(CN)₆] wykazała śladową obecność jonów Fe⁺³.

Zaprawa wapienna z gipsem, ślady pigmentu żelazowego.

Próbka nr 2. kwatera I, tło, 3 warstwa chronologiczna (warstwa czerwieni)

Pod mikroskopem widoczne fragmenty warstwy malarskiej – ugię z niewielką domieszką czerwieni. (cząstki różniące się między sobą odcieniem)

Próbka rozpuszcza się w 2M HCl z wydzielaniem CO₂. W roztworze pojawiają się kryształki gipsu.

Reakcja z K₄[Fe(CN)₆] wykazała śladową obecność jonów Fe⁺³.

Czerwień żelazowa

Próbka nr 3. kwatera I, tło, warstwa szara

Próbka zaprawy rozpuszcza się w 2M HCl z wydzielaniem CO₂. W roztworze widoczne pojedyncze, bardzo drobne cząstki czerni (śladowo)

Reakcja z roztworem ninhydryny w hydrolizacji próbki wykazała śladową obecność białka.

Prawdopodobnie czerń roślinna (może to być warstwa zabrudzenia)

Próbka nr 4. kwatera II, girlandy, warstwa malarska gruba

Próbka zaprawy wapiennej z gipsem, rozpuszcza się prawie całkowicie w 2M HCl z wydzielaniem CO₂. Nie zaobserwowano obecności pigmentu.

Reakcja z roztworem ninhydryny w hydrolizacji próbki wykazała obecność białka.

Próbka nr 5. kwatera II, girlandy, 5 warstwa chronologiczna

Na białej zaprawie widoczna warstwa malarska w kolorze ugię. Próbka rozpuszcza się częściowo w 2M HCl z wydzielaniem CO₂. Reakcja z K₄[Fe(CN)₆] wykazała obecność jonów Fe⁺³.

Pigment żelazowy, ugię

Próbka nr 6. kwatera III, tło (próbka oznaczona nr 18.) czerwień

Pod mikroskopem widoczne cząstki w kolorze ugrowym z śladową domieszką czerwieni.
Na podstawie reakcji z $K_4[Fe(CN)_6]$ wykryto obecność jonów Fe^{+3} .

Pigmenty żelazowe

Próbka nr 7. kwatera III, tło, warstwa żółta.

Pod mikroskopem widoczne cząstki bieli z ugrem. Na podstawie reakcji z $K_4[Fe(CN)_6]$ wykryto obecność jonów Fe^{+3} .
Reakcja z roztworem ninhydryny w hydrolizacie próbki wykazała obecność białka.

Pigmenty żelazowe, w spoiwie obecne jest białko

Próbka nr 8. oznaczona nr 13, kwatera III, ugier.

Na podstawie reakcji z $K_4[Fe(CN)_6]$ wykryto ślady pigmentu żelazowego
Reakcja z roztworem ninhydryny w hydrolizacie próbki wykazała obecność białka.

Próbka nr 9. ściana zachodnia, karbowana wstęga

Pod mikroskopem widoczne ślady złocenia. Folia rozpuszcza się całkowicie w HNO_3 .
Reakcja mikrokryształiczna z $(NH_4)[Hg(CNS)_4]$ na obecność jonów Cu^{+2} dała wynik pozytywny.

Metal pozłotniczy

Próbka nr 10. ściana zachodnia, karbowana wstęga, 2 warstw a chronologiczna, bolus?

Pod mikroskopem widoczne fragmenty warstwy malarskiej w kolorze czerwono-ugrowym.
Na podstawie reakcji z $K_4[Fe(CN)_6]$ wykryto obecność jonów Fe^{+3} .
Reakcja akroleinowa na obecność spoiwa olejnego dała wynik pozytywny

Pigment żelazowy – ugier, spoiwo olejne

Próbka nr 11. kwatera II, tło, 3 warstwa chronologiczna, szarobiała

Próbka zaprawy rozpuszcza się całkowicie w 2M HCl z wydzieleniem CO_2 . Nie zaobserwowano obecności pigmentów.

Pobiała wapienna

Próbka nr 12. ściana wschodnia, kwatera II, popiersie.

Pod mikroskopem widoczne cząstki w kolorze ciepłym białym. Reakcja z $K_4[Fe(CN)_6]$ na obecność jonów Fe^{+3} dała wynik śladowo pozytywny

Reakcja z roztworem ninhydryny w hydrolizacie próbki na obecność białka dała wynik negatywny.

Mała ilość próbki uniemożliwiła przeprowadzenie dalszych badań

Próbka nr 13. róż na warstwie pierwotnej masy sztukatorskiej

Pod mikroskopem widoczne cząstki bieli z odcieniem różowawym. Biel rozpuszcza się w 2M HCl całkowicie z wydzielaniem CO_2 . w roztworze widoczne pojedyncze cząstki czerwieni (1 – 3 w polu widzenia). Reakcja z $K_4[Fe(CN)_6]$ wykazała obecność jonów Fe^{+3} .

Reakcja z roztworem ninhydryny wykazała obecność białka

Wykryto biel wapienną z śladową domieszką czerwieni żelazowej, w spoiwie obecne jest białko.

Próbka nr 14. kwatera II, 2-ga warstwa chronologiczna białoszara

Pod mikroskopem widoczne cząstki bieli z śladową domieszką czerni. Biel rozpuszcza się w 2M HCl z wydzielaniem CO_2 . w roztworze pojawiają się kryształki gipsu. Cząstki czerni bardzo nieliczne, drobne, ostrokrawędziste – prawdopodobnie czern kostna.

Reakcja z roztworem ninhydryny na obecność białka dała wynik negatywny

Wykryto biel wapienną, gips, śladową domieszkę czerni, spoiwo prawdopodobnie wapienne

Próbka nr 15. rama medalionu, ściana wschodnia, złocone

Fragmenty folii złotej rozpuszczają się całkowicie w HNO_3

Wykryto metal pozłotniczy (na mikstionie)

Próbka nr 16. ściana zachodnia, warstwa malarska szara

Pod mikroskopem widoczna biel z śladową domieszką bardzo drobnych cząstek czerni. Biel rozpuszcza się całkowicie w 2M HCl z wydzielaniem CO_2 .

Reakcja z roztworem ninhydryny wykazała obecność białka w spoiwie.

Wykryto biel wapienną z śladową domieszką czerni, prawdopodobnie roślinnej

Handwritten signature